

Represaliat: Fèlix Figueras i Aragay¹

Fèlix Figueras i Aragay va ser alcalde d'Olesa de Montserrat durant el període de la Segona República –concretament, del 1931 al 1934 i a l'any 1936–. Va ser afusellat sense condemna, juntament amb 11 persones més, a Abrera el 19 de febrer de 1939, amb 44 anys.

La seva família, inicialment pagesos dedicats al conreu, va prosperar amb el comerç i passà a formar part de la petita burgesia, sorgida arran del creixement econòmic d'Olesa des de finals del segle XIX.

El nostre represaliat va néixer a Olesa de Montserrat el 16 de desembre de 1894. Va ser el tercer fill de Josep Figueras i Ubach, d'Olesa de Montserrat, i Teresa Aragay i Tort, originària de Terrassa. El Fèlix, amb l'ajut del seu pare, instal·là un comerç de queviures i cansaladeria al carrer de l'Església, on va llogar un local, destinant la planta baixa a botiga, i la part de dalt, a vivenda. D'aquesta manera continuava amb el negoci de cansaladeria que havia iniciat el pare.

Uns anys més tard, va traslladar el comerç de queviures i cansaladeria als baixos de la casa que es va construir al carrer Alfons Sala, i el pis de sobre, destinat a vivenda, el llogà al director del "Molí", una de les indústries tèxtils més important de la vila.

Fèlix Figueras. Font: arxiu Figueras-Bartés

El Fèlix, posteriorment, es dedicà al transport de passatgers, amb l'adquisició l'any 1933 de l'empresa TGO, que tenia la concessió de la línia de transport de passatgers Olesa-Estació del Nord. També feia el transport de viatgers entre l'Hotel Gori i el Balneari de La Puda. L'empresa inicialment estava situada al carrer Anselm Clavé, en uns locals arrendats a la propietat de l'hotel Gori, on es traslladà a viure amb la seva família. A principis de 1936 va sol·licitar una concessió de la línia de transport de passatgers d'Olesa a Barcelona, però aquesta no va entrar mai en funcionament a causa de l'inici de la Guerra Civil i

---

¹ Document extret de l'entrevista a FÈLIX FIGUERAS VALÉN, nét de Fèlix Figueras i Aragay. Data i lloc de l'entrevista: abril de 2009. Olesa de Montserrat. Títol Projecte: MEMORIAL DEMOCRÀTIC DEL BAIX LLOBREGAT. *DE LES EXPERIÈNCIES PERSONALS A L'ÈXIT COL·LECTIU*. Entrevistadores: Joana Llordella i Blanca Mampel. A més, s'ha comptat amb el TdR "Fèlix Figueras, alcalde d'Olesa afusellat pel franquisme", realitzat per Guillem Figueras i tutoritzat per Blanca Mampel (2015), que va ser premiat i publicat per la Fundació Josep Irla (2015).

un cop acabada aquesta tampoc no es va poder activar a causa dels informes negatius de la Falange d'Olesa per ser "desafectos al régimen".

Quan inicià la indústria de transport va deixar definitivament el comerç de cansaladeria i va llogar el local del carrer Alfons Sala, on s'instal·là el Bar Catalunya, anomenat també *cal Miquelet*.

Autocars de TGO, any 1932. Font: Arxiu familiar Figueras- Bartés

En Fèlix Figueras va estudiar tècnica de teixits, mentre treballava de jornaler i aprenent en una fàbrica de la vila. Es casà amb Amèlia Camats Mora, el 16 d'octubre de 1916. Els pares de l'Amèlia eren originaris de Montmagastre (Lleida) i s'havien traslladat a Olesa per a treballar al sector tèxtil. Van tenir cinc fills: la Rosa, la Teresa, el Joan, el Joan², i el Salvador. Aquests van estudiar fins a grans, encara que amb el parèntesi de la Guerra Civil.

Segons el nostre testimoni, Fèlix Figueras era una persona molt popular i tenia bones relacions, tant amb olesans de dretes com d'esquerres. Podem dir que era una persona culta, que disposava d'una important biblioteca. Freqüentava el Círcol³ on es reunien persones de tendència liberal, republicana federal i conservadors monàrquics.

L'any 1920 –aleshores tenia 26 anys– va ser elegit com a regidor del Partit Republicà Federal a l'Ajuntament d'Olesa i vocal de la Comissió d'Hisenda per part del Partit Republicà Federal en coalició amb els Radicals⁴. L'1 d'abril de

---

²L'any 1929 la Rosa i el Joan van morir a causa d'una epidèmia de febre tifoide, per això el quart fill, nascut l'any següent, el 1930, tornarà a dir-se Joan.

³Centre Cultural Recreatiu Obrer, inaugurat l'any 1901. S'hi feien tota mena de balls, espectacles, teatre, cinema i s'hi representava *La Passió*. En arribar la Segona República, es va polititzar i entrà a formar part d'Esquerra Republicana de Catalunya, però les seves activitats van continuar sent recreatives i només actuava políticament en temps d'eleccions. Ajuntament d'Olesa: <https://www.google.es/#q=c%C3%ADrcol+cultural+recreatiu+d%27olesa> (data de l'última consulta: 7 de setembre de 2015)

⁴ AHMO. Lligall 186.

1922, ocupà el càrrec de primer tinent d'alcalde pel mateix partit fins al cop d'estat i la implantació de la Dictadura de Miguel Primo de Rivera.

Com apunta Guillem Figueras⁵, posteriorment, l'any 1925 exercí el càrrec de secretari a la Comunitat Minera Olesana⁶ (societat cooperativa que gestiona els servei d'aigua a Olesa).

Després del parèntesi de la Dictadura, tornà a formar part del consistori el febrer de 1930, ara com a membre de l'oposició republicana a l'Ajuntament governat pels liberals monàrquics.

Antic teatre del Círcol situat al xamfrà dels carrers Anselm Clavé i Alfons Sala.
Font: AHMO. Arxiu fotogràfic.

El primer govern municipal presidit per Fèlix Figueras

El 12 d'abril de 1931 es van celebrar les eleccions municipals que van suposar el triomf dels partits republicans i d'esquerres en les principals ciutats del país. El rei, Alfons XIII, davant la nova realitat republicana, abandonà el país, i el 14 d'abril es proclamava la Segona República.

L'any 1931 s'aprovà la Constitució, Niceto Alcalá Zamora ocupà la presidència de la República i Manuel Azaña es convertí en cap del govern. Aquest mateix

---

⁵ FIGUERAS BARTÉS, Guillem. *Fèlix Figueras, alcalde d'Olesa afusellat pel franquisme*. Barcelona: Fundació Josep Irla, 2015.

⁶ Arxiu de la Comunitat Minera Olesana. Llibre d'Actes. Anys 1925-1928. Citat a FIGUERAS BARTÉS, Guillem: Op. cit.

any s'inicià un període que durarà fins al setembre de 1933, en el qual les esquerres impulsaren les reformes per tal de modernitzar i democratitzar el país. Aquest període és conegut com a **bienni progressista**, i fou un moment també d'una forta lluita obrera potser incrementada a causa de la repressió sistemàtica.

El naixement de la Segona República coincidí amb l'impacte provocat per la crisi econòmica de 1929, que afectà molts països europeus, entre ells Espanya. Malgrat que Catalunya no patí amb tanta força el sotrac de la crisi, sí que la recessió econòmica afectà amb més virulència les classes populars. Hem de pensar que aleshores els obrers no tenien dret al subsidi d'atur, en un moment que aquest s'incrementà, per tant, la manca de treball era un greu problema per a la classe treballadora, que era la dominant en una població com Olesa de Montserrat.

El conflicte entre la classe treballadora i la patronal fou virulent. Com apunta Vilanova⁷, la Guàrdia Civil, el gener de 1932, va assassinar catorze persones a diversos indrets d'Espanya. S'inicià la insurrecció a Catalunya, que s'estengué ràpidament per l'Alt Llobregat i el Cardener. Com a conseqüència, es produïren nombroses detencions, es tancaren diverses centrals sindicals i es prohibí la premsa llibertària *Solidaridad obrera*.

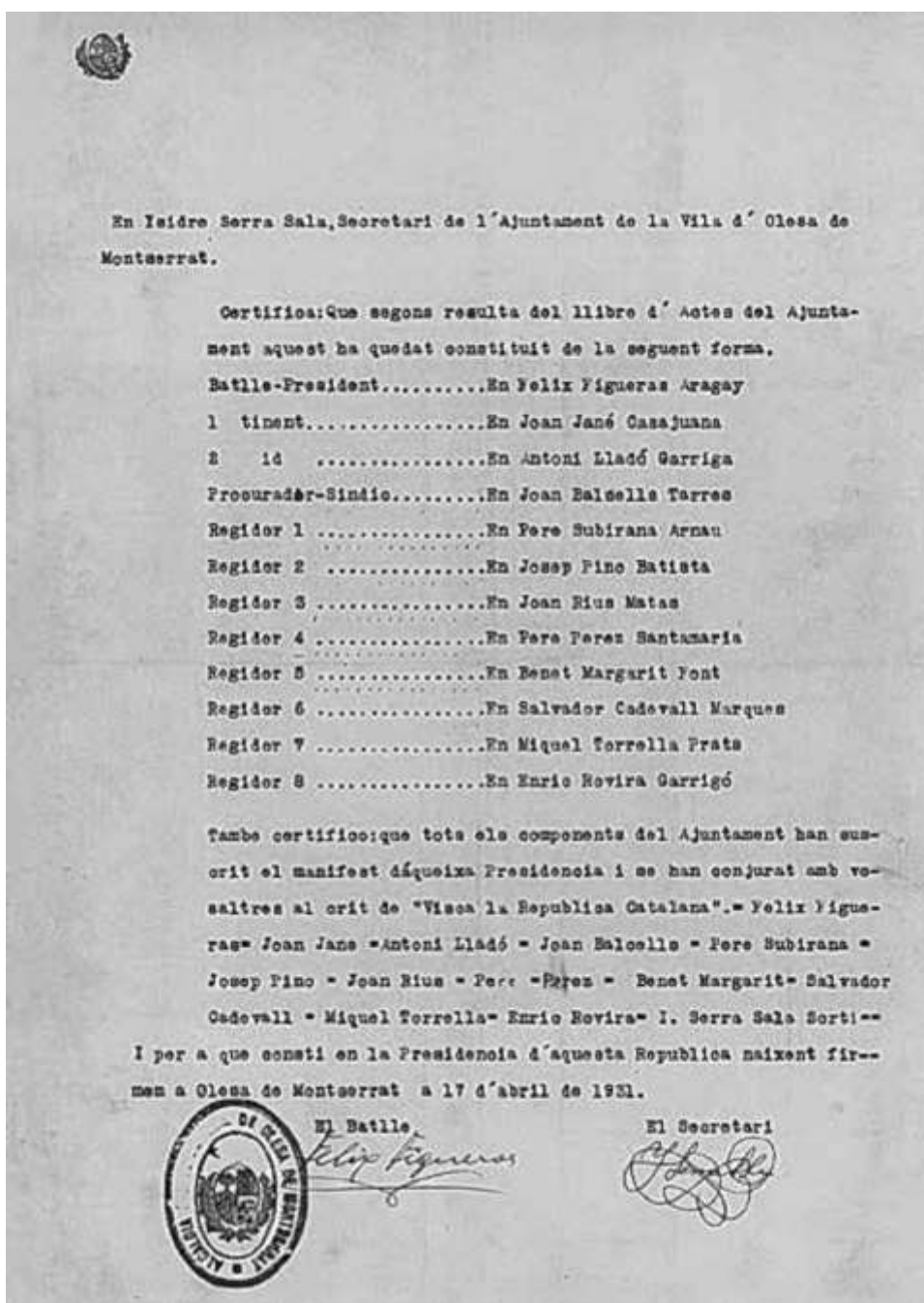

Notícia extreta de *Solidaridad Obrera*, 20 de gener de 1932

A Olesa també arribà el canvi, així, a les eleccions municipals de l'abril de 1931, els republicans foren els més votats i aconseguiren 8 regidors dels 12 que hi havia a l'Ajuntament. Les forces dretanes, monàrquics i tradicionalistes, que integraven una mateixa candidatura, Defensa Ciutadana, van quedar en minoria. Per unanimitat, es nomenà batlle Fèlix Figueras i Aragay i primer tinent

⁷ VILANOVA, Mercè: *Atlas electoral de Catalunya durant la Segona República. Orientació del vot, participació i abstenció*. Barcelona: Edicions de la Magrana, 1986. Estudis electorals 5. Fundació Jaume Bofill, pàg. 63.

d'alcalde Joan Jané Casajoana, tot i que en Joan Pino Bautista i Joan Jané Casajoana havien obtingut més vots en el sistema de llistes obertes que es presentaven⁸.

Resultat de les eleccions de 1931 a Olesa de Montserrat. En Fèlix Figueras Aragay hi consta com a Batlle-President (AHMO).

En Sessió extraordinària, Ramon Matas Navarro va fer entrega de l'alcaldia i de la quantitat de 20.234,49 PTA⁹ al nou Ajuntament republicà. El triomf republicà

⁸ Actes municipals 1931-1932. AHMO.

⁹AHMO. Actes municipals 1931-1932.

va generar un ambient festiu i de mobilitzacions a la població que es prolongà fins a l'endemà, el dia 15 d'abril ¹⁰.

En els primers anys de govern municipal republicà, es canviaren els noms de carrers, es va secularitzar el cementiri, se cedí l'antic local de les Escoles Municipals a l'Associació de Fabricants d'Olesa per tal d'instal·lar-hi l'Escola Municipal d'Arts i Oficis, i es portaren a terme una sèrie de projectes urbanístics, d'entre els quals, cal destacar-ne dos: la construcció del mercat municipal, inaugurat l'1 de setembre de 1932 i la compra de l'Hotel Gori als germans Casals, el juliol de 1933. L'adquisició de l'Hotel Gori va permetre que la població guanyés un espai públic important ja que els jardins de l'hotel passarien a ser parc municipal. Per altra banda, l'hotel es va convertir en la nova seu de l'Ajuntament –ho serà fins a l'actualitat– que fins llavors estava situat en unes petites dependències annexades a l'església. El dia 5 de novembre de 1933 es va realitzar l'acte d'inauguració del nou Ajuntament.

Pati de l'Hotel Gori a l'any 1920. Font: AHMO. Arxiu fotogràfic

---

¹⁰ "L'associació de fabricants d'Olesa informa a l'Ajuntament que abonarà al seu personal els jornals de la festa que es celebrà la tarda del dimarts 14 i dimecres 15 en honor de la República". AHMO. Actes municipals 1931-1932.

Inauguració del nou Ajuntament situat en l'antic Hotel Gori, 5 de novembre de 1933. Font: Arxiu Carles Roca i Gotzens

A Espanya, l'any 1933 el malestar social s'aguditzà davant la generalització de la crisi econòmica a tots els sectors, augmentà la resistència patronal a cedir a les reivindicacions dels obrers que es mobilitzaren per aconseguir millores en les seves condicions laborals. El nombre i la durada de les vagues i mobilitzacions obreres augmentà considerablement, de manera que el 1933 va ser el període més virulent, des del punt de vista de conflictivitat social, de la Segona República.

Així, el gener de 1933 es produí l'aixecament camperol de caràcter anarquista al poble de Casas Viejas (Medina Sidonia, Cadis) i la Guàrdia Civil va assassinar nombrosos anarquistes, fet que produí, entre d'altres motius, una crisi de govern. Posteriorment, dos importants conflictes a Catalunya tingueren un gran impacte social, el que va afectar el sector de la construcció i el sector del transport públic.

La vaga en el sector de la construcció va tenir lloc entre els mesos d'abril i d'agost de 1933, i es considera un dels conflictes més greus de la República¹¹:

A primers de juny, el conflicte afectava més de quaranta mil paletes i totes les indústries que depenien del ram de la construcció. La radicalització de les posicions dels obrers anà en augment després que en una manifestació convocada a la plaça de la Universitat es va produir un tiroteig que va causar un mort i dotze ferits.

Segons el setmanari *L'opinió* el conflicte se solucionà però sense tenir en compte totes les reivindicacions dels obrers, per exemple, s'imposaren setmanes laborals de 44 hores.

L'opinió, 12 de juliol de 1933, núm. 656, pàg. 5

El 8 d'octubre, es van dissoldre les Corts i es convocaren eleccions per al novembre de 1933 i foren les primeres en les quals hi va haver sufragi universal a Espanya. Segons Mercè Vilanova¹²

¹¹BENGOECHEA, Soledad. *Reacció en temps de canvis: la patronal catalana davant la República (1931-1936)*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 2005. Col·lecció D'ahir d'avui, núm. 3. Societat catalana d'Estudis Històrics.

¹²VILANOVA RIBAS, Mercè (1986). Pàg. 63.

El plantejament del confront electoral a Catalunya és diferent al de 1931 a conseqüència de la ruptura del bloc republicà. L'escissió de l'ERC del Partit Nacionalista República d'Esquerres és decisiva perquè el PNRE formà, conjuntament amb Acció Catalana, la candidatura denominada Coalició d'Esquerres, a Barcelona ciutat i província, i perquè a Tarragona es va formar una candidatura semblant.

Acte polític d'ERC al Círcol l'any 1933. El que apareix a la foto dret d'esquena és el President Lluís Companys. Fèlix Figueras es troba assegut a la seva dreta. Font: Arxiu Figueras-Bartés¹³.

Al mes de novembre esclatà un altre conflicte que s'inicià amb la vaga del transport públic a Barcelona i generà una onada de violència a tot el país, amb atemptats i actes terroristes. L'enfrontament amb les forces governamentals causaren també un nombre important de ferits i una radicalització del conflicte. Les mobilitzacions obreres també afectaren altres punts d'Espanya.

El 2 de desembre, el govern central decretà l'estat de prevenció a Catalunya i, dos dies més tard, l'estengué a tot Espanya "per haver-se accentuat els indicis que es preparava un moviment revolucionari".¹⁴ Els Sindicats únics de Treballadors, de Barcelona, foren clausurats i la publicació del diari *Solidaridad obrera*, òrgan de la CNT, fou suspesa.

¹³ FIGUERAS BARTÉS, Guillem (2015).

¹⁴BENGOECHEA, Soledad (1986). Pàg. 130

A Olesa, el 9 de desembre, també es visqueren uns fets violents provocats per l'enfrontament entre un grup de persones i la Guàrdia Civil, tal com hem transcrit de la notícia del diari *La Humanitat*¹⁵:

A Olesa de Montserrat: la guàrdia civil és tirotejada: Un mort i diversos ferits.

A primeres hores de la matinada, a Olesa de Montserrat, una parella de la guàrdia civil que havia sortit a protegir una línia d'alta tensió, s'ha trobat, als afores de la població, amb un grup d'individus als quals, per considerar-los sospitosos, ha cridat l'alto. L'esmentat grup ha contestat disparant les seves pistoles contra els guàrdies, que han resultat ferits lleument. En repel·lir l'agressió ha resultat mort per arma de foc un dels agressors i d'altres, ferits, per bé que no podem precisar encara el nombre d'aquests darrers.

Després del tiroteig ha sortit de la caserna un sergent i alguns números més de la guàrdia civil, per tal de fer un reconeixement i protegir els guàrdies ferits. En travessar la plaça de la població, en un dels edificis de la qual hi ha instal·lat el local del Sindicat Unic, la força pública ha estat objecte d'una nova agressió. Els guàrdies han contestat a trets els que se'ls "adreçava" des d'una de les finestres de l'esmentat local.

Dominada la situació, la força pública entrà al Sindicat i es trobà les habitacions del conserge, dos individus estirats a terra i greument ferits per arma de foc, que es suposa ho han estat durant el tiroteig sostingut amb la guàrdia civil. Sembla que han estat practicades algunes detencions i la situació apareix completament dominada.

Resultat directe d'aquests successos va ser el tancament del local social del SUT, a l'igual que va passar en altres poblacions que patiren atemptats, on els locals dels sindicats i ateneus foren també clausurats. Davant l'expansió de la violència es decretà l'Estat d'alarma. El governador General de Catalunya, Joan Selves i Carner, va fer públic un ban on declarava la suspensió dels drets i garanties constitucionals, en aplicació del decret del Govern de la República.¹⁶ L'alcaldia també va publicar un ban prohibint la formació de grups als carrers i als establiments des de les cinc de la tarda fins a les vuit del matí.¹⁷

Un cop finalitzada la vaga de transport i, a proposta de les organitzacions patronals de Catalunya, es va obrir una subscripció per contribuir a "suplir les despeses extraordinàries de locomoció dels serveis de vigilància, però no així per ajudar les famílies dels morts, ferits i detinguts civils".¹⁸ A Olesa, el 28 de

¹⁵ *La Humanitat*. 9 desembre de 1933. També es pot veure una notícia detallada dels fets a *La Vanguardia* del dia 12 desembre.

¹⁶ "Faig avinent: que per decret del Govern de la República ha estat declarat a tota Espanya l'estat d'alarma [...] i suspesos, per tant, els drets i garanties [...]". Barcelona 9 desembre 1933. *Col·lecció de Fullets Bonsoms* (Biblioteca de Catalunya) F.Bon. 18355 .

¹⁷ *La Vanguardia*, 13 de desembre de 1933

¹⁸ BENGOCHEA ECHAONDO, Soledad (1986). Pàg. 133

desembre de 1933, un grup de persones sol·licità a l'Ajuntament que contribuís econòmicament a aquesta iniciativa.¹⁹

Tot i així, tal com assenyala Balcells²⁰, una proporció considerable de la classe obrera a Barcelona va aconseguir millorar la seva situació durant la Segona República per mitjà de vagues. Durant el quinquenni de 1931 a 1936, abans de l'esclat de la Guerra Civil, a la ciutat de Barcelona més d'un 35% dels obrers aconseguí una reducció de la jornada laboral amb el mateix salari, un 55% dels treballadors barcelonins assolí augments salarials i un 33% va obtenir les dues coses a la vegada, com fou el cas dels metal·lúrgics.

Les eleccions generals de 1933: un tomb cap a la dreta

Les eleccions del novembre de 1933 – les segones eleccions generals de la Segona República Espanyola a les Corts– amb un sistema electoral que beneficiava les coalicions, l'abstenció defensada per la CNT (23%), i amb una àmplia fragmentació de les esquerres, van donar uns resultats favorables als partits de centredreta i s'inicià el període conegut com a Bienni Negre. El president de la República, Alcalá Zamora, va lliurar la formació del govern a Lerroux, del Partit Republicà Radical amb el suport dels monàrquics i de la CEDA.

La victòria de la Lliga al Principat va ser indiscutible. Va guanyar les majories a Barcelona-capital, Lleida i Tarragona. Dels 54 diputats catalans, la Lliga en va aconseguir 28, i 18 l'ERC²¹.

A Olesa l'any 1933 guanyaren els partits republicans; els resultats foren: ERC, 1146 vots, Defensa Ciutadana, 1140; Coalició d'Esquerres, 31; P. Radical, 11²²; P. Comunista, 3. Votà un 65,7% del cens electoral.²³

L'any 1933 es publicava per primera vegada el periòdic quinzenal *Rubricata*, el qual es publicà fins al gener de l'any 1936 a causa de l'inici de la Guerra Civil. *Rubricata* fou la veu del Círcol Tradicionalista d'Olesa, una publicació, doncs, al servei de les forces dretanes d'aquesta població. D'aquest periòdic se'n

---

¹⁹ Un grup d'olesans va sol·licitar a l'Ajuntament que fes una aportació "per tal d'engruixir una subscripció oberta, l'import de la qual serà lliurat a les forces de la Guardia civil de la vila, en recompensa a la seva actuació amb motiu dels fets ocorreguts promoguts pels elements anarco-sindicalistes. L'alcaldia s'entrevistarà amb els signats per a que de comú acord puguin contribuir entitats i persones (...) AHMO. Actes municipals 1933-1934.

²⁰ BALCELLS, Albert. (2013). "La crisi econòmica dels anys trenta del segle xx". *Butlletí de la Societat Catalana d'Estudis Històrics*, Núm. XXIV. Universitat Autònoma de Barcelona: Institut d'Estudis Catalans. Pàg. 349-365.

²¹ ROIG, Josep Maria. (1979). "La Generalitat i l'Estatut (1931-1933)"; *Història de Catalunya*, Vol. VI. Barcelona: Salvat Editors.

²² Hem de tenir en compte que un dels diputats del Partit Radical a les Corts va ser l'Antoni Sedó, propietari de Can Sedó, fàbrica tèxtil on hi treballava un nombre considerable d'obers d'Olesa de Montserrat.

²³ *La Vanguardia*, 21 novembre de 1933.

coneixen pocs autors, ja que la majoria d'articles se signaven amb pseudònim²⁴, però sí que en coneixem tres de rellevants, els quals foren represaliats per les seves idees en el moment de la revolució, ells són Jaume Margarit Obiols, que en serà el director, Josep Tobella Galceran i Josep Margarit Duran.

Tal com hem explicat anteriorment, les tensions socials dels primers anys de la República també esclataren a Olesa de Montserrat. Si llegim *Rubricata* ens serà fàcil d'entendre el context on es produí un dels fets que va sacsejar la població i el govern municipal d'Olesa: la vaga d'obriers de 1933. Així el dia 27 de maig de 1933, en un article que porta per títol "El progrés i l'atur", en Josep Margarit i Duran, manifesta²⁵:

(...) L'extraordinari desenvolupament que ens els darrers temps ha obtingut la producció mecànica i la divisió del treball, elles són la causa que el treball de l'obrer no sigui tan necessari ni tan apreciat com abans (...)

També manifesta la seva opinió sobre el fet que la dona treballi a la indústria:

(...) Estem segurs que la dona, té qualitat que li faci agradable la seva estada a casa, durant les hores de repòs, evitant així, l'abandonament de la família i la freqüentació dels llocs del vici.

L'home doncs, mitjançant el salari familiar, ha d'atendre les necessitats de casa seva. I la dona ha d'administrar-les. Suposant això, salta a la vista l'enorme quantitat de places que restarien desertes en reintegrar la dona a la llar, les quals podrien ocupar-se pels homes sense feina. Deixant de banda, per suposat, aquells treballs propis de la dona, com són: cosir, nuar, etc. Reservats a les solteres.

La vaga es produí entre els dies 10 i 11 de juliol de 1933, quan un gruix important de treballadors es mobilitzaren per protestar pel trasllat de la fàbrica J. Montané i Font d'Olesa de Montserrat, a una altra població, concretament a Sant Joan de Vilatorrada, i en solidaritat amb els treballadors acomiadats –més d'un centenar–.

A l'acta municipal del dia 13 de juliol de 1933, hi podem llegir:

la presidència, dóna compte al Consistori de la seva intervenció i mesures adoptades per l'Alcaldia en motiu de la darrera vaga de 48 hores que tingué lloc a aquesta vila, els dies 10 i 11 del mes corrent i ho sotmet a la consideració dels senyors Regidors, els quals aproven la gestió del Sr. Alcalde i a l'ensems es feliciten que, no obstant tractar-se d'un conflicte molt delicat es resolgué sense violències remarcables²⁶.

---

²⁴ AMAT, Marc. (2016). *Un segle de premsa local a Olesa de Montserrat (1879-1980)*. Treball de fi de Grau, dirigit per Mercè Díez. Universitat Autònoma de Barcelona .

²⁵ Les cites sobre els articles de *Rubricata* s'han extret de SIBINA, Josep Maria. (2005). *Sense el vostre permís, (Memòries d'un poble, 69 anys després)*. Editada per l'autor.

²⁶ SIBINA, Josep Maria. (2005). Pàg. 18.

El diari tradicionalista *Rubricata* del 15 de juliol feia referència a la vaga amb aquests termes²⁷:

(...) el dia abans, varen celebrar un míting contra la casa Muntaner i contra les autoritats, emplenant-se el Teatre Olesa, cosa que envalentonà els vaguistes, igual com passà amb el lliurament de presos.

A *La Vanguardia* del 20 de juliol de 1933 podem llegir la següent notícia sobre aquest fet:

El domingo por la mañana, cumpliendo lo acordado, según referencias, en la reunión de la noche anterior del Sindicato Único, afecto a la Confederación Regional del Trabajo, aparecieron unos pasquines en toda la villa, anunciando la huelga general por 48 horas, a empezar el día siguiente, o sea el lunes, como protesta y solidaridad con los obreros de la fábrica de algodón de Montané Font J. en Cda., que fueron despedidos después de los tres meses obligatorios de antelación, por cesar dichos señores con el negocio de dicho ramo en esta localidad, y trasladar su maquinaria, por haber adquirido de propiedad una nueva fábrica en un pueblo del Alto Llobregat.

El despido afecta a más de un centenar de obreros, quedando todos ellos en paro forzoso.

Una vez conocido el anuncio de huelga general, nuestras autoridades se reunieron en sesión extraordinaria, y después de comunicarlo a la superioridad, acordaron tomar las medidas necesarias para garantizar la libertad de trabajo y el orden público. (...) Habiéndose efectuado la detención de siete hombres y dos mujeres, detenciones que motivaron gran indignación y reacción entre los elementos huelguista, que organizaron por la tarde una manifestación, compuesta la mayoría de mujeres que sumaban cerca de un centenar (...)

Els manifestants demanaren l'alliberament dels detinguts i per això van anar a trobar l'alcalde Fèlix Figueras, el qual es va comprometre a resoldre el conflicte, cosa que va aconseguir amb la llibertat dels detinguts l'endemà al matí. Malgrat això, la vaga no es desconvocà. Els piquets es mantingueren a l'entrada de totes les fàbriques, fins i tot augmentà el seu nombre. La repressió es va fer notar:

Los grupos en pocos instantes fueron disueltos, después de efectuar gran número de cargas por una sección de Guardias de Asalto, que en número de cincuenta, al mando de un teniente, llegaron a esta población a las cuatro menos cuarto de la madrugada, enviados por la superioridad en vista del cariz que tomaba la situación, en que se presumía posibles alteraciones de orden público²⁸.

Segons aquesta notícia, podríem dir que la Guàrdia d'Assalt²⁹, juntament amb la guàrdia civil van prendre "militarment la població".

---

²⁷ SIBINA, Josep Maria. (2005).

²⁸ *La Vanguardia* del 20 de juliol de 1933.

²⁹ La Guàrdia d'Assalt és un cos de seguretat de la República.

Fuerzas de Asalto a Olesa de Montserrat

Con motivo de un conflicto de carácter social existente en Olesa de Montserrat, anoche salieron para esta población una sección de guardias de Asalto, como medida de precaución para asegurar el mantenimiento del orden.

La Vanguardia, 11 de juliol de 1933

Pel que fa als vaguistes ens és difícil de concretar el seu nombre ja que, segons el mateix diari, en una notícia publicada el dia 12, a l'endemà de la vaga, es diu que hi participaren un 40% dels treballadors, però el mateix diari, el dia 20, informa que seguiren la vaga un 65% d'aquests. El dia 13 finalitzà la vaga i la vila va tornar a la normalitat.³⁰

El tomb cap a la dreta : el Bienni Negre (1934-1936)

Enmig d'una crisi de govern provocada per la falta d'entesa entre els sectors obrers i els partits d'esquerres, que pretenen aprofundir en les reformes socials, i els sectors de la dreta –església, grans propietaris i patronal– que es mobilitzen per aturar les reformes proposades pel govern republicà, al novembre del 1933 es convoquen les segones eleccions de la República, que com hem dit anteriorment, suposaran el triomf de les forces de dreta.

Les eleccions de 1933 van estar marcades per la fragmentació dels partits d'esquerres en un sistema electoral que primava les coalicions. Si aquest sistema havia beneficiat a l'esquerra el 1931, el 1933 va ser la dreta qui va beneficiar-se del sistema electoral. Així, les dretes arribaven a la convocatòria electoral amb un front electoral unificat en moltes circumscripcions amb un programa encaminat a revisar la legislació laica i socialitzant, amnistiar els revoltats del cop militar d'agost de 1932 i defensar els interessos econòmics tradicionals del país. Per contra, les esquerres, enfrontades pels conflictes socials dels anys anteriors, van presentar-se desunides. A més, la CNT va optar per defensar l'abstenció³¹.

A Catalunya guanyà la Lliga Catalana i a Olesa, per contra, guanyaren els partits republicans. Aquestes van ser les primeres eleccions on les dones pogueren votar. Com hem esmentat a l'apartat anterior, Alejandro Lerroux va ser nomenat cap d'un govern compost només pels radicals però amb el suport dels monàrquics i de la CEDA.

El mes de desembre va ser un mes d'una forta conflictivitat. Els anarquistes feren una crida a la insurrecció obrera provocant això una forta onada de violència i atemptats en tot el país.

³⁰ S'informa a l'Ajuntament de les mesures que va prendre en la darrera vaga dels dies 10 i 11 de juliol i es felicita a l'alcalde per resoldre-la sense violència remarcable. AHMO. Actes municipals 1932-1933.

³¹MORENO, Vicent. (2011). La República de dretes: el Bienni Negre. *Sapiens*. <http://blogs.sapiens.cat/socialsenxarxa/2011/03/22/la-republica-de-dretes-el-bienni-negre/> [data de l'última consulta: 5-7-2017]

Les segones eleccions municipals de la República i els Fets d'Octubre de 1934

A les eleccions municipals celebrades el mes de gener de 1934 tornà a guanyar a Olesa Esquerra Republicana. El resultat de les eleccions va ser de 1446 vots per la candidatura d'ERC encapçalada per Fèlix Figueras i que incloïa un dirigent local de la Unió de Rabassaires, i 1.054 vots per Defensa Ciutadana -coalició liderada pel dirigent tradicionalista local, Artur Font, i que comptava amb el suport de la Lliga.³² El nou consistori estaria format per 11 regidors d'ERC i 5 de Defensa Ciutadana:

Per ERC: Fèlix Figueras Aragay, Jaume Alavedra Llongueras, Joan Jané Casajoana, Miquel Matas Estebanell, Martí Montadas Molins, Ramón Ribó March, Eduard Boada Oliver, Amadeu Lladó Oliva, Pere Subirana Arnau, Joan Casellas Barrufet i Joan Espanya Vilet.

Per part de Defensa Ciutadana: Ramon Costa Feliu, Josep Duran Carreres, Artur Font Pujabet, Benet Margarit Vilalta i Ignasi Ubach Casanovas.

Fèlix Figueras tornà a ocupar el càrrec d'alcalde i Joan Jané, Martí Muntada i Ramon Ribó foren elegits alcalde segon, tercer i quart, respectivament³³.

Tot i els pocs mesos en què governà, el consistori portà a terme mesures importants, entre les quals podem destacar la sol·licitud d'una biblioteca popular, que va ser inaugurada el 18 de setembre de 1935.³⁴

Els Fets de Can Tobella

Josep Maria Sibina³⁵, que dedicà un parell de llibres a estudiar els carlins a Olesa de Montserrat escrivia:

A partir de 1934, els carlins catalans van posar en marxa un sistema continuat de contraban d'armes a través de la frontera pirenaica.

El Pla Varela venia a substituir el sistema de petits grups, per una estructura militar (la patrulla era la unitat més petita, de 4 a 6 homes; tres patrulles eren igual a 20 homes i tres grups i els seus caps: un piquet de quasi 60 homes). Aquest sistema es va implantar en tot el Requeté entre 1933 i 1935.

No és estrany que a Can Tobella anessin a fer pràctiques. Almenys hi havia un piquet i mig.

El 8 i 9 de setembre de 1934, es van produir el que és conegut com els "Fets de Can Tobella" desencadenats quan el Partit Tradicionalista hi organitzà un aplec de

---

³²POZO GONZÁLEZ, Josep Antoni. (2002). *El poder revolucionari a Catalunya durant els mesos de juliol a octubre de 1936/ Crisi i recomposició de l'Estat*. Volum III. Tesi doctoral inèdita. Universitat Autònoma de Barcelona.

³³A. DALMASES; PÉREZ, A. (1994). *Història de l'alcaldia d'Olesa 1887-1994*. Olesa de Montserrat: Ajuntament d'Olesa de Montserrat.

³⁴ AHMO. Actes municipals.

³⁵ SIBINA, Josep M. (2006). *Matiners, facciosos, trabucaires. CARLINS. Quan poden fer sofrir un poble aquesta gent*. Sant Esteve Sesrovires: Copiseny. Pàg. 246.

carlins. Aquesta masia, que és al terme d'Esparreguera, es troba a la riba olesana del riu Llobregat i era un espai on hi freqüentaven els tradicionalistes de la comarca. En aquest aplec el seus participants pretenien preparar-se militarment, cosa que alertà les autoritats que avisaren els Guàrdies d'Assalt els quals van detenir 93 dels participants. Els detinguts els van passejar pels carrers de Barcelona fins arribar a la comissaria.

La premsa destacà aquest fet, però donà diverses versions segons l'orientació política del mitjà. Per a *El Correo Catalán*, un diari ultraconservador, publicava l'onze de setembre de 1934³⁶:

Noventa detenidos maniatados, han sido escupidos y golpeados (...) Son detenidos y *amanillados* unos jóvenes excursionistas, que acampaban en unión de sus familiares y el sacerdote que había celebrado la Misa.

El cert és que un any més tard es tornaria a celebrar l'aplec. Així ho podem llegir a *El siglo del futuro* del 10 d'octubre de 1935, en un article escrit per Josep Tobella, d'Olesa de Montserrat:

No menciona l'exaltació que es feia del carlisme i que anaven vestits amb boina vermella i banderes monàrquiques per faixa.

*La Vanguardia*³⁷ també es fa ressò de la notícia:

³⁶SIBINA, Josep M.(2006) pàg. 247

³⁷*La Vanguardia*, 11 de setembre de 1934.

Son detenidos 93 jóvenes tradicionalistas

EL ONCE DE SEPTIEMBRE

Consejo en la Generalidad

Se dedicó especialmente a estudiar la situación política de Cataluña

En el término de Olesa de Montserrat fueron detenidos el domingo 93 afiliados al «Requeté». - En conducción ordinaria fueron trasladados a la Comisaría de Orden Público

El domingo último, fué comunicado a la Comisaría general que en un campo próximo a Olesa de Montserrat se hallaban reunidas numerosas personas, muchas de ellas muchachos de catorce a veinte años de edad, algunos de los cuales iban tocados de boinas rojas y casi todos, provistos de mochilas.

Los reunidos, según la denuncia, hacían ejercicios militares al toque de una corneta.

Indagaciones posteriores hechas por orden del jefe superior de los servicios de policía, señor Badia, debieron confirmar la noticia, por cuanto dicho señor en persona se dispuso a sorprender a los reunidos, saliendo para aquella población con el rondón de agentes que depende exclusivamente de él y varias camionetas con guardias de asalto.

Llegada la fuerza al sitio donde se hallaban los reunidos, e intimidados éstos a entregarse a la autoridad, lo hicieron la mayoría de ellos. Entre éstos se encontraba el cura párroco de Olesa, mosén Juan Fortuny Vilella. Algunos de los reunidos consiguieron escapar antes de que la fuerza pública llegara al campo donde se encontraban.

Fueron todos registrados, no encontrándose arma alguna a ninguno de ellos. Únicamente encontró la policía emblemas monárquicos y paños con los colores de la antigua bandera española.

Todos los detenidos, en número de 93, fueron acomodados en las mismas camionetas de la policía y trasladados a Barcelona.

Antes de entrar en la ciudad, cerca de Pedralbes, por orden del señor Badia, se obligó a descender de los vehículos a los detenidos y, esposándolos de dos en dos, se formó con ellos una larga columna, que se puso en marcha, yendo a la cabeza de la misma el sacerdote antes mencionado y otro individuo del «Requeté».

La cuerda de presos, custodiada por agentes de vigilancia y guardias de seguridad, pasó por las calles de Urgel, Cortes, Claris, plaza de Urquinaona y Via Layetana, donde se halla la Comisaría general, en la que fueron encerrados todos en diversas dependencias, por no haber en los calabozos.

El paso de los detenidos por las calles mencionadas llamó, naturalmente, la atención de los transeúntes, que comentaban el hecho de diverso modo, según los ideales políticos de cada cual.

En algunos puntos del trayecto, grupos de individuos que presenciaban el paso de los detenidos vitoreaban a la República y daban muestras al fascismo, intentando acercarse a la cuerda que formaban los presos, lo que impidieron los guardias que les custodiaban.

En la Comisaría general se tomó la filiación a los detenidos, que carecen de antecedentes delictivos, excepto cuatro de ellos.

La relación de los detenidos es la siguiente: José Miró Cardona, Antonio Cuevas Bayona, Juan García Bernadas, Ramón Brustengo Espelta, Jaime Valdeperas Juliá, Joaquín Isern Fabra, Manuel Giribets Cabañero, Pablo Valls Boada, Ricardo Tabero Sallarés, Jaime Dalmau Muntaner, René Llanas Niubó, Ignacio Vila Ubach, Pascual Aure Samitier, Mario Mas Tubau, José M. Pérez Sallén, Miguel Ricart Serra-longa, Agustín Munné Vilajusana, Manuel Alías Gareta, Juan Fortuny Vilella, Antonio Romagosa Soler, Federico Durán Bru, Ramón Torrens Garriga, Juan Pascual Font, Fernando González Planell, Juan Mucella Sobregrau, Alberto Numena Rius.

Felipe Gilbert Figueras, Antonio Orriols Casañas, Jaime Pascual Aragay, Benito Llangueras Casals, Mauricio Morros Carrío, Gregorio Isidoro Santambrogio, Francisco Ruiz Macipe, José Muntada Soler, Juan Escrivá Molló, José M. Farreras Farreres, Juan Aragay Paltor, Marcelino Llop Torner, Feliso Oliveres Cots, José Margarit Durán, Lorenzo Riba Rodamillán, Francisco Solsona Prats, Remigio Beltrán Valls, Guillermo Solas Rosique, Pedro Guinar Roca, José Coromines Vallribera, José Grive Marcet, Francisco Serarols Sastré, Antonio Galpe Bernadas, Ignacio Ribes Durán, Marcelo Castells Camins, Conrado Rius Lloriet, Jaime Perramón Ros, Ramón Pla Comellas, Valentín Roca Pi, Ramón Durán Torres, José Soms Lladó.

Joaquín Valdeperas Boada, Jaime Pascual Font, Francisco Font Texer, Juan Jorba Marguerit, Manuel Pons Viadiu, Manuel Portero Rueda, Antonio Verdaguer Roca, Salvador Pascual Boada, José Miralles Pascual, Fidel Riba Bisbal, Enrique Canals Mas, José Vinyes Matas, Raimundo Yañeras Escofet, Leandro Pratdesaba Claramunt, Benito Margarit Font, Leandro Goso Montserrat, Jaime Figueras Bonvehí, Luis Llanas Coriés, Vicente Soler Guillemon, Juan Gilbert Figueras, Luis Casanyes Cerdá, Antonio Moya Ibáñez, Francisco Parera Garzañ, José

M. Llacuna Alemany, José Tapióles Castellet, Juan Margarit Obiols, Arnau Font Pujacert, Miguel Pascual Puigventós, Juan Granero Ver-tierra, Francisco Torra Trullas, Francisco Rosich Padró, Pedro Roig Llopart, Felipe Sol Castiá, Juan Torné Vives, José Samper Anguñeja y Luis Muncel Casanovas.

Los detenidos en Olesa de Montserrat pasarán esta mañana a la cárcel y serán puestos a disposición del juzgado de Manresa

Ayer terminó la Policía el atestado hecho por la misma con motivo de las detenciones practicadas en Olesa de Montserrat, y esta mañana pasarán los detenidos a la cárcel, a disposición del Juzgado de Manresa.

Según nuestras noticias, los detenidos han negado todos que en el campamento que habían formado se ejercitaran en el manejo de armas. En cuanto al sacerdote también detenido, dijo que había acudido a decir misa en la capilla de «Can Tobella», llamado por los dueños de la finca, y que después de la misa había sido invitado a visitar el campamento de los tradicionalistas, siendo detenido en el momento en que hacía esta visita. Dijo, además, que no militaba en ningún partido político.

En cuanto a los registros practicados por la Policía, no se ha encontrado arma alguna.

GENERALIDAD DE CATALUÑA

El Presidente

El secretario, señor Alavedra, dijo ayer tarde a los periodistas que el presidente llegó por la mañana, procedente de Lloret de Mar, pasando en seguida a la residencia, donde conferenció con algunas personalidades, entre ellas con el consejero de Gobernación, sobre la manifestación de la tarde, acordando autorizarla; con el presidente del Parlamento, señor Casanovas, sobre las tareas parlamentarias; con el jefe de la mayoría, señor Mestres, que le sometió diferentes asuntos cooperativos; con una Comisión «Pro Mártires de 1714», que le pidió que hoy sea declarada fiesta nacional en toda Cataluña, a lo que accedió el presidente, y con el presidente de C. A. D. C. I., que le invitó al acto nacionalista que se celebrará hoy en dicha entidad.

Reunión del Consejo,

Manifestaciones del Presidente

A las seis y media se reunió el Consejo, con asistencia de todos los consejeros.

A la entrada, los consejeros no hicieron manifestaciones, limitándose a decir que la reunión no tendría importancia porque solamente había de despacharse cuestiones de trámite.

A las siete aproximadamente se retiró el señor Dencás, quien manifestó a los periodistas que marchaba a Gobernación para estar al corriente de cómo se organizaba la manifestación y que ya no volvería al Consejo.

Poco después salió el señor Lluhi, quien dijo que el Consejo estaba terminando y que había tenido muy poco interés.

Los periodistas pudieron hablar con el presidente después de la manifestación y les dijo que la reunión no había durado más de media hora y que el único acuerdo de interés era el de asistir corporativamente a la fiesta de hoy.

También manifestó que mañana marchará a Lérida, acompañado del señor Dencás, para asistir a la inauguración de un hospital, y que regresará tan pronto pueda a Barcelona para asistir a la sesión del Parlamento, y que al día siguiente, si le es posible, marchará a Vich, también con el señor Dencás, y con igual objeto.

—¿Ha leído—preguntó un periodista—las declaraciones hechas por el señor Dencás en relación con la detención de un abogado fiscal en Barcelona?

—No he leído la Prensa todavía. Y, además, en relación con estos incidentes, no he hablado todavía con el consejero de Justicia y, por lo tanto, desconozco cuanto ha sucedido.

Las aguas—continuó después de una breve pausa—están algo alborotadas y el tacto del gobernante precisamente consiste en hacer que se tranquilicen después de la labor depuradora realizada. Claro es que esto es una labor más difícil de lo que parece, especialmente en un país como éste, en el que la gente vibra de entusiasmos.

El presidente se retiró seguidamente, sin hacer otras manifestaciones.

El director de Trabajo

Ayer por la tarde conferenció extensamente con el presidente el director general de Trabajo, señor Tauler.

Este tomará posesión de su cargo mañana por la mañana.

L'Esquella de la Torratxa, una de les publicacions republicanes catalanes més importants de sàtira gràfica i escrita, retratà també a les seves pàgines a través de l'humor els fets de Can Tobella, la passejada per Barcelona i l'empresonament dels 93 carlins a Barcelona.

Els carlistes feien maniobres

La setmana passada, abans de la publicació del nostre número extraordinari dedicat a «Cent anys de carlinada», no passà dia sense que uns carlins o altres ens piquessin per telèfon, i amenacessin si no desistíem de la publicació del número que els vam dedicar.

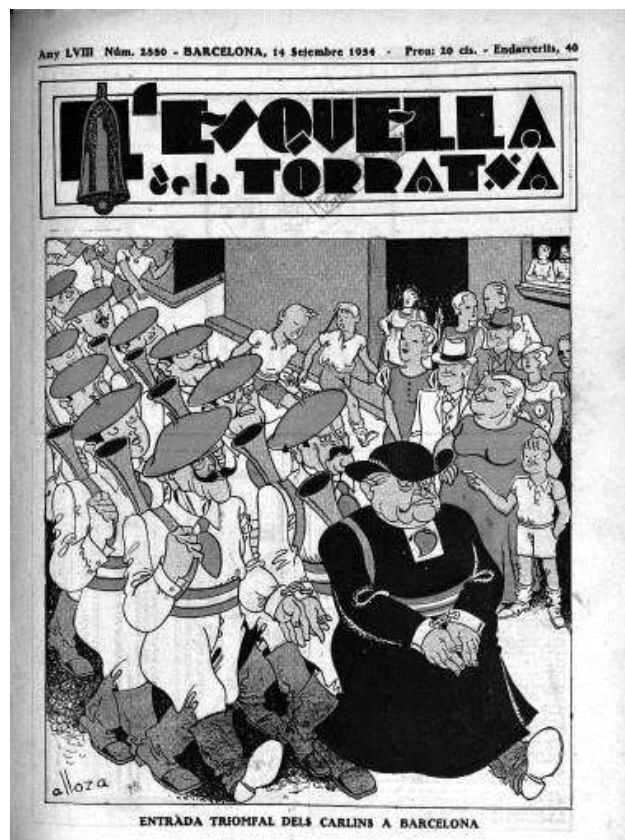
—«Caerá alguno de ustedes»— ens deien amb un castellà de requetè que entendria. Els comunicants, per fer-nos més por, empraven una veu el més «Dràcola» possible.

Confessem que vàrem passar vuit dies sense beure gasosa ni menjar raïm, tan poca era la set i la gana que teníem.

Ara estem un xic més tranquils. Sobretot després del servei policíac d'Olesa de Montserrat. Gairebé tenim el convenciment que la concentració carlina, amb un capellà,—aspirant a Bisbe Caixal,—davant es feia per assaltar «L'ESQUELLA DE LA TORRATXA».

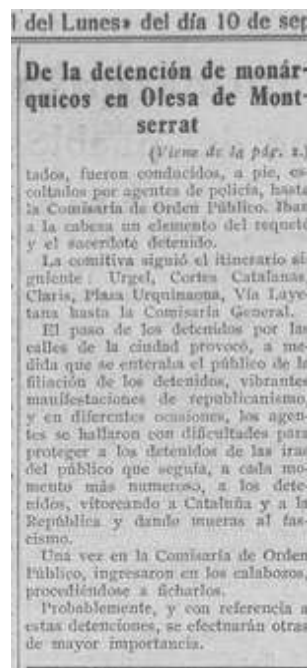
Portarem un ciri a Sant Pancràs en acció de gràcies.

L'Esquella de la Torratxa, 14 de setembre de 1934. Fons de l'Ateneu barcelonès

Portada de *L'Esquella de la Torratxa* del 14 de setembre de 1934. Fons de l'Ateneu barcelonès

La Hoja oficial del lunes descriu l'itinerari dels monàrquics per Barcelona, fins arribar a Via Laietana a la Comissaria General.

Hoja oficial del lunes núm. 455 – 1934; Barcelona, setembre, 10. Pàg. 1 i 3. Biblioteca virtual de premsa històrica.

Abans mencionàvem el paper de la premsa local *Rubricata* com a difusora del pensament tradicionalista olesà. Pensem que és interessant de veure com Josep Tobella i Galceran descrivia³⁸ en Francesc Ferrer i Guàrdia, el referent pedagògic de la Catalunya del segle xx. Un pedagog avançat al seu temps, sovint incomprès, i que va obrir el camí cap la innovació pedagògica a Catalunya³⁹. La seva activitat social, cultural i pedagògica van fer-li guanyar-se nombrosos enemics. Les seves idees, properes a l'idealisme llibertari, així com la seva adscripció a la maçoneria van sentenciar-lo com a "subjecte perillós i sospitós" pel govern espanyol. Vegem com el descriuen a *Rubricata*⁴⁰:

Fa uns dies en la nostra vila, circularen uns prospectes, en els *que* es donava la categoria de mestre i educador a un vulgar home que no sols no és mestre, sinó que com el lector veurà, estava dejú de tota ciència, en quin esperit sols hi

³⁸ *Rubricata*, 15 de juliol de 1933. Citat a SIBINA, Josep Maria. (2005). Pàg. 20.

³⁹ Aquestes noves tècniques pedagògiques englobades genèricament sota el nom d'Escola Moderna o Escola Nova, basades en l'aprenentatge actiu dels alumnes, xocaven frontalment amb les institucions educatives del darrer terç del segle XIX, que eren bàsicament dependents de l'Església Catòlica. VITAL, Ferran. (2010). Històries d'un món real *Sàpiens* [Data de l'última consulta, 23-07-2017] <http://blogs.sapiens.cat/historiadorvital/2010/07/07/francesc-ferrer-i-guardia/>.

⁴⁰ SIBINA, Josep Maria. (2005). *Op. cit.*, pàg. 20.

covava el crim i els instints més ordinaris, conjunt de la poca vergonya i cinisme més barroer, un dels més grans perturbadors moderns, complicat en tota mena de crims que tots recordareu: home repugnant, quina vida és la que fa més fàstic de quantes hem llegit, a fe que n'hem llegit unes quantes (...) a força de denigrar l'ensenyament de l'Església Catòlica potser algú s'arribaria a creure que és millor l'Escola Moderna.

La biografia que publica creiem que il·lustra molt bé el pensament dels assistents a l'acte de Can Tobella⁴¹:

Cap home ha enfosquit amb la seva ombra malèfica, l'ordre social i la vida espiritual d'Espanya i principalment de Catalunya, com aquest torturant esperit, verament satànic d'en Francesc Ferrer i Guàrdia.

Continua, tot fent referència a la guerra colonial al Rif –1909– i les actituds pacifistes que no agradaven gens als tradicionalistes ja que no eren "patriòtiques"⁴²:

(...) Espanya lluitava a Àfrica en aquell heroisme racial. En el juliol de 1909 foren atacats la segona de minaires de la companyia de Mines del Rif i amb aquest motiu, començaren els embarcaments de tropes de reforç (...) En el Tercer Llibre de lectura de l'Escola Moderna –s'hi podia llegir–: "Lliureu-vos de tocar cap fusell, com si fos ferro roent! Fent aquesta acció se us tractarà de covards i rebels. I què! No toqueu el fusell...

Can Tobella. Font: Arxiu fotogràfic Centre Excursionista de Catalunya. Autor: Blasi i Vallespinosa, Francesc, 1872-1951

⁴¹ *Rubricata*, 15 de juliol de 1933. Citat a SIBINA, Josep Maria. (2005). Pàg. 21.

⁴² *Ibidem*. Pàg. 21.

Els Fets d'Octubre de 1934 i les seves conseqüències

La tasca del govern presidit per Fèlix Figueras es va veure interrompuda pels fets del 6 d'octubre de 1934. A Catalunya, el 6 d'octubre, el president Companys proclamà "L'Estat Català dins de la República Federal Espanyola". El govern de Madrid proclamà l'estat de guerra i detingué els consellers catalans. L'autonomia se suspengué i s'inicià la repressió de les forces d'oposició.

A Olesa de Montserrat no succeí cap fet important el dia 6 d'octubre de 1934, només en tenim referència pels posteriors consells de guerra que patiren alguns olesans després de la Guerra Civil. Els regidors d'ERC elegits democràticament el gener de 1934, i ara apartats de l'Ajuntament, van adreçar un manifest protestant per aquesta situació, demanant que:

(...) abandonin el càrrec dintre del termini de 8 dies, a fi que els recurrents puguin reintegrar-se de fet i de dret, ja que en altre cas seran considerats com a culpables d'usurpació d'atribucions.⁴³

Com a conseqüència dels Fets d'Octubre, el dia 15 d'octubre, un batalló de l'exèrcit aquarterat a Manresa va ocupar la vila i va destituir el consistori i es nomenà un alcalde gestor, el 31 de desembre de 1934, Ramon Matas Navarro. L'abril de 1935, les comissions gestores municipals van ser substituïdes per les forces de dreta. El Governador General de Catalunya designà els 16 consellers que formarien el nou consistori, amb la participació dels regidors de la Lliga i d'altres elements de la dreta local⁴⁴. Matas actuà fins al 3 de maig de 1935, data en què es constituí el nou ajuntament amb la participació dels regidors de La Lliga i altres conservadors i quan Margarit i Roca va ser proclamat alcalde amb 10 vots, davant el 6 que obtingué Josep Duran i Carreras.

La vida municipal d'aquests anys estarà marcada pels enfrontaments entre els membres del consistori. La situació farà que molts d'ells no assisteixin als plens, essent el primer en fer-ho el propi alcalde, de manera que molts plens s'hauran de suspendre, o bé es realitzaran amb la presència de molt pocs regidors.

El malestar existent portà, finalment, a presentar un vot de censura a l'alcalde Baldiri Margarit, demanant la seva renúncia al càrrec "per dignitat del consistori i per tal d'evitar mals majors amb la seva desastrosa actuació [...]"⁴⁵. La proposta es va dur a terme en un ple presidit per Salvador Mimó, alcalde tercer, i amb la presència només de tres regidors: Antoni Lladó, Miquel Torrella i Sebastià Montagut.

Les desavinences provocaren el nomenament de nous consellers gestors a començaments del gener de 1936 i l'elecció d'un nou alcalde, Llorenç Zapater Pascual.

⁴³AHMO, Actes municipals 1934-1936.

⁴⁴POZO GONZÁLEZ, Josep A. (2002). Op. Cit.

⁴⁵Acta Municipal. 18 de desembre de 1935. AHMO.

El triomf del Front Popular

Les eleccions generals a Corts celebrades el 16 de febrer de 1936 suposaren el triomf de les esquerres que es presentaven en coalició, tant a Espanya, amb el Front Popular, com a Catalunya amb el Front d'Esquerres. El dia 17 es decretà la reposició dels Ajuntaments destituïts l'octubre de 1934, i els regidors d'ERC d'Olesa ocuparen els seus llocs el mateix dia 17 al vespre.⁴⁶ La reposició dels consellers d'ERC un mes després, no significà l'abandó de l'Ajuntament dels consellers de la Lliga que havien estat elegits a les eleccions municipals de 1934, malgrat que el Ple Municipal va acordar adherir-se a la proposició feta per l'Ajuntament de Figueres, en la qual es demanava que el Parlament de Catalunya aprovés una Llei d'incapacitació política a tots els ciutadans que haguessin participat en els ajuntaments durant el període comprès entre octubre de 1934 i febrer de 1936.⁴⁷

La Guerra Civil

El fracàs del cop d'estat del 18 de juliol de 1936 va provocar l'inici d'una cruenta i llarga Guerra Civil. Segons el nostre testimoni, a Olesa, entre el 19 i el 20 de juliol, es va formar el Comitè Local de Milícies antifeixistes, dirigit per la CNT-FAI, que va fer-se amb el control de la vida pública i que va actuar amb extrema violència. El dia 20 de juliol, un grup incontrolat cremà l'església, acte que es repetí en altres poblacions. Els membres de CNT-FAI van iniciar la requisita de les armes de particulars⁴⁸ (majoritàriament dels membres del Sometent), al mateix temps que, el dia 17, el cap de la Guàrdia Civil va abandonar la caserna del poble i es desplaçà cap a Barcelona per unir-se als militars. L'ordre públic va desaparèixer i l'autoritat passà a mans dels grups revolucionaris que van entrar a la caserna de la Guàrdia Civil i es van apoderar de les armes.

El consistori d'ERC va ser depassat pels fets i va intentar, tant com va poder, facilitar la fugida de les persones amenaçades⁴⁹. Membres de la CNT-FAI i altres individus sense escrúpols⁵⁰ van organitzar "la patrulla" amb la finalitat de buscar i assassinar aquelles persones considerades contrarevolucionàries. Van requisar diferents vehicles⁵¹, com un camió de la fàbrica del Molí que tenia la caixa tancada i que el feien servir per transportar les víctimes fins al lloc on eren assassinades: "el camió de la mort". El camió i els vehicles requisats, quan

---

⁴⁶ AHMO. Actes municipals 1936-1939.

⁴⁷ Josep A. POZO GONZÁLEZ. (2002). Op. cit.

⁴⁸ El llistat dels membres del Sometent, amb les respectives armes es trobava a la caserna de la Guàrdia Civil. Es probable que en abandonar la caserna els guàrdies, aquest llistat fos apropiat pels grups armats revolucionaris.

⁴⁹ DUEÑAS ITURBE, Oriol. (2007). *La violència d'uns i altres. La repressió de la guerra i la postguerra 1936- 1945. El cas d'Olesa de Montserrat*. PAM. Biblioteca Abat Oliba, núm. 277, pàg. 120-121

⁵⁰ En aquest cas, seguim la informació de Fèlix Figueras i Valén.

⁵¹ "Entre altres 3 de TGO: un Ford mat. B-13628, un Chevrolet mat. B-31517 i un GMC mat. B-54755. Un altre vehicle, GMC mat. B-63768, va estar amagat per peces per evitar que fos requisat". Citat a FIGUERAS, GUILLEM, Op. cit. pàg.49

no els feien servir, els guardaven a les cotxeres de Transports Generals d'Olesa. Teresa Figueras Camats, filla de Fèlix Figueras, vivia al costat de les cotxeres i recorda:

Quan tornaven el camió que havien fet servir per portar les persones que anaven a assassinar es podia veure perfectament el lloc on havien estat asseguts; a la paret del camió s'hi veia la marca de l'esquena per la suor impregnada.⁵²

El dia 21 de juliol es va produir el primer assassinat. Després en vindrien molts més:

Amb el control de l'armament per part de les organitzacions obreres, sobretot de la CNT-FAI, el poder passà de les institucions al carrer. A partir del 20, però sobretot del 21 de juliol, l'Ajuntament va perdre el poder i aquest passà a mans de la CNT-FAI. Això donà inici als fets revolucionaris i violents a Olesa. El consistori, encapçalat per l'alcalde d'ERC Fèlix Figueras Aragay, es va veure desbordat per aquells esdeveniments imprevistos i indefens davant tota aquella munió de gent armada. A més, s'hi afegien les notícies que anaven venint de Barcelona, les quals tallaven tot intent de recuperar el poder amb la confirmació que la Generalitat de Catalunya era incapaç de controlar la nova situació.⁵³

Per això, l'alcalde Fèlix Figueras, d'acord amb el secretari municipal i el Jutge de Pau, va autoritzar que s'anés a cercar armes a Barcelona, a principis de setembre, per fer front a la violència indiscriminada.

Un testimoni d'aquest fet recorda la conversa del seu pare:

Recordo molt bé el dia que van venir a casa l'alcalde Fèlix Figueras i el tinent d'alcalde Joan Jané.

Es van trobar al despatx de casa per parlar de com aturar els assassinats. El pare els retreia que no haguessin plantat cara als "matons" i li respongueren que no podien fer-ho perquè no disposaven d'armes. Llavors acaloradament, els va dir que les podien anar a buscar a Barcelona. La resposta, en to enfadat, va ser: "Per què no hi vas tu?. Tot cridant va dir: "doncs potser sí que ho faré!⁵⁴

A principis de setembre, aquestes tres persones, Pere Roca, Joan Navarro i el jutge de Pau Ermengol Maylinch van anar a buscar armes, que van ser facilitades pel recentment format PSUC, amb la condició que el PSUC d'Olesa en retingués una part. Les armes es van repartir entre membres del PSUC-UGT i ERC.

El 16 d'octubre de 1936 es constitueix un nou Ajuntament i Fèlix Figueras deixa l'activitat política, com explica en Guillem Figueras⁵⁵, després de viure amb

---

⁵² Testimoni de Teresa Figueras Camats, a FIGUERAS, Guillem.(2015) Op. cit.

⁵³ DUEÑAS ITURBE, Oriol. (2007). Op. cit., pàg. 48

⁵⁴ ROCA, Carles. (2012). *BIOGRAFIA de Pere Roca i Marcet i RECORDS de Carles Roca i Gotsens*. Pàg. 15. Col·lecció particular de l'autor. Olesa de Montserrat.

⁵⁵ FIGUERAS, Guillem. (2015). Op. cit.

molta angoixa i com una tragèdia personal els esdeveniments repressius des del juliol de 1936.

El nou consistori estarà presidit per Miquel Matas Estebanell, i format per tots els partits antifranquistes,⁵⁶ i també per membres de la CNT alhora que membres de les patrulles de control: 6 regidors d'ERC, 6 regidors de la CNT, 4 regidors del PSUC, 2 regidors d'Unió dels Rabassaires, i 2 regidors d'ACR.

L'Ajuntament va exigir i pactar que s'aturessin els assassinats indiscriminats de persones de dretes per part de les patrulles de la CNT-FAI, i es va acceptar.

Malgrat l'acord, continuaren les agressions i, davant les queixes i protestes de la majoria del consistori, els membres de CNT-FAI van exposar que les patrulles que havien comès els homicidis no eren d'Olesa. Llavors, els altres partits decideixen que si torna a haver-hi detencions intervindran amb les armes que havien aconseguit a mitjans de setembre.

Tot i deixar l'Ajuntament, Fèlix Figueras participà encara a la vida política, com ho demostra la participació en el fet més destacat, pel nombre de persones implicades, per salvar vides. Va ocórrer el 30 de novembre de 1936, quan un grup de patrullers, vinguts probablement de Terrassa, juntament amb individus d'Olesa, van detenir, sense ordre judicial, 22 persones que traslladaren amb el camió tancat "camió de la mort" en direcció a Terrassa (probablement cap al cementiri).

Segons el testimoni d'en Carles Roca:

En saber-ho, el pare (Pere Roca) juntament amb altres companys del PSUC i ERC els van empaitar amb dos cotxes, un cotxe de "l'Agència", que conduïa en Fèlix Figueras i l'altre, del "Ventura" (Josep Canals Casals). En el primer hi anaven, a més del conductor, en Josep Torres, en Joan Jané i el Sempera, i a l'estrep del vehicle en Joaquim Matas Gallén. [armat d'un fusell mauser i dues bombes de mà]

A l'altre vehicle hi anaven, a més del xofer, el pare, en Josep Mª Moragues i en Pau Serrat i a l'estrep l'Esteve Vilella. En Matas Gallén i en Vilella eren soldat i sotsoficial de l'exèrcit i estaven de permís. Per això tenien armes i bombes de mà (el Vilella un "Naranjero", subfusell de repetició amb carregadors de 9 mm). La resta de militants del PSUC i ERC també portaven pistoles però, amb prou feines les sabien usar. El pare i en Fèlix Figueras ni tant sols havien fet el servei militar, l'un perquè era fill de vídua i l'altre es va alliberar pagant el corresponent cànon. Els van trobar a la carretera de Viladecavalls, passat el pont de la riera de Sant Jaume; allí la carretera té un llarg tram de pujada i el camió anava molt a poc a poc, de manera que els van poder avançar; entre tant els dos membres de l'exèrcit van baixar dels estreps dels cotxes, aprofitant que la carretera passa per la vessant de la muntanya es van enfilars pel marge de la carretera, cap amunt el bosc de pins, situant-se per damunt dels vehicles i milicians. En un primer moment els milicians es van negar a deixar els presoners, però en veure's amenaçats pels dos soldats van acceptar d'entregar-los, invocant la causa comú contra el feixisme. Els van traslladar a Olesa i per mitjà de l'alcalde (Miquel Matas Estebanell) van ser traslladats a la presó Model

---

⁵⁶AHMO. Actes municipals 1936-1939.

de Barcelona per la Guàrdia d'Assalt. No es fiaven que els de la FAI local els pareessin un parany de camí a Barcelona en un dels molts controls de carretera que altres comitès de la FAI hi tenien.

Dels 22 detinguts tres van quedar en llibertat. El secretari municipal (Sr. Izquierdo) va negociar l'alliberament de l'Emili Foriscot. El Domingo Vendranes i l'Emili Mata es van oferir voluntaris a la columna "Rojo y Negro": el primer va fer de transportista de subministres amb el seu camió, i el segon de cuiner al front. Els altres 19 van ingressar a la presó.⁵⁷

L'Esteve Vilella havia estat fundador del PSUC local i era comissari polític. L'alliberament d'Emili Foriscot, fill de la directora de les escoles, va ser negociat entre el senyor Izquierdo i Serafí Ayguadé i Canals, regidor per la CNT.

Segons Oriol Dueñas,⁵⁸ els ingressats a la presó el dia 30 de novembre de 1936 van ser:

Baltasar Batallé Cuatrecases, Josep Batallé Cortés, Pere Boada Margarit, Bruno Bou Gotzens, Ramon Duran Torres, Antoni Gassó Montserrat, Isidre Margarit Bayer, Josep Margarit Campaña, Jaume Margarit Obiols, Francesc Monné⁵⁹ Casanova, Jaume Pascual Carreras, Josep Ribé Bernet, Albert Salvador Gonell, Llorenç Segura Cascante, Adolf Sol Davo, Ramon Vila Canadell i Carles Vinyals Velasco.

També van ingressar a la presó, Ignasi Ubach Casanovas, i Antoni Puig i Font.

Fèlix Figueras, en deixar l'alcaldia, es dedicà a la seva empresa de transport. Va haver de buscar, però, altres mitjans per viure ja que l'empresa només disposava d'un vehicle. Per poder sobreviure va muntar unes calderes per fer sabó i vendre'l.

El gener de 1939, en finalitzar la guerra, va rebre la visita d'un capità dels Mossos d'Esquadra, enviat des de Barcelona pel departament d'Ordre Públic, que li recomanà que s'exiliés a França ja que es temia per la vida de tots aquells que havien estat membres d'ERC i participat en els consistoris republicans. Ell decidí quedar-se, convençut que en la seva actuació no havia comès cap delictes.

---

⁵⁷ ROCA I GOTZENS, Carles. (2012). Op. cit., pàg.26-27.

⁵⁸ DUEÑAS ITURBE, Oriol. (2007). Op. cit., pàg. 178 i sg.

⁵⁹ En el llibre d'Oriol Dueñas apareix amb el cognom erroni de "Mourié".

La repressió

El dia 26 de gener de 1939, l'endemà de l'entrada de les tropes franquistes a Olesa, es va constituir el primer Ajuntament franquista. Immediatament, es constituí la secció local de Falange Española Tradicionalista i de las JONS, amb persones dels antics partits conservadors i sota la direcció de Juan Dalmases Muntaner.

La repressió va començar de seguida, tal com ens conta un soldat que va participar en els fets:

[...] en los pueblos anteriores a Olesa todo se había desenvuelto sin novedad. En Olesa, sin embargo, a los primeros días de nuestra llegada el barbero tuvo que cortar el pelo a mujeres comprendidas entre los 16 y los 26 años. El barbero estaba tan afectado por la tarea a que le obligaban que apenas comía; sus lágrimas rodaban mejilla abajo por la cara, como si fuera él el castigado. Todas aquellas mujeres sufrían aquella humillación a causa de las denuncias en las que se las acusaba de ser "rojas".⁶⁰

El dia 29 de gener de 1939 va arribar a Olesa el 21è Batalló del 30 Regiment de Saragossa de la 50 Divisió, encarregat d'actuar com a "fuerza de limpieza"⁶¹ i procedir a la depuració i repressió de totes les persones vinculades amb la "dominación marxista".

La FET va ocupar un edifici del carrer Coscoll, anomenat *Cal Nicolau Ric*. En aquesta seu, es va organitzar també la "Delegación de Información", encarregada d'investigar totes les persones sospitoses de donar suport a la República.

El responsable principal va ser Julian Aznar López, de sobrenom "el Elegante", Julian Aznar era fill de Alfredo Aznar Gallego⁶², guàrdia nacional republicà assassinat a Olesa l'abril de 1937. Va ser enterrat amb tots els honors republicans. Més endavant, a l'any 1939, va ser enterrat de nou amb tots els honors franquistes, i el seu nom va constar en la làpida de "Los Caidos" d'Olesa i d'Esparreguera.

L'edifici del carrer Coscoll es va convertir en un centre de detencions, d'interrogatoris i tortures.

Fèlix Figueras, el dia 12 de febrer, diumenge, és detingut per un escamot de soldats que el traslladen del seu domicili fins al local del Círcol, seu d'ERC, on restarà empresonat juntament amb unes 30 persones.

---

⁶⁰Testimoni de Manuel Prado Chao. *La Humanitat*, 30 de gener de 1979.

⁶¹LARDÍN OLIVER, Antoni. (2009). *1939. La repressió franquista a Collbató*. Associació Cultural del Montserrat.

⁶²"Ayer por la mañana, tuvo efecto el entierro del guardia nacional republicano Alfredo Aznar Gallego, que falleció a consecuencia de las heridas recibidas en Olesa de Montserrat el domingo por la tarde, cuando regresaba de visitar a sus familiares". *La Vanguardia*, 8 abril de 1937.

El Círcol es va convertir en centre de detenció. Els familiars podien portar el menjar tres cops al dia, però no podien visitar els presos, que van quedar incomunicats.

Fèlix Figueras, serà jutjat després en el "judici de les vídues", en un simulacre de procés sense cap garantia ni tribunal legal. Una explicació de com es feia aquest tipus de "judici", es pot trobar al llibre d'Oriol Dueñas:

Que al ser tomada la plaza de Olesa de Montserrat por las gloriosas fuerzas nacionales, sería a mediados de febrero de 1939 fui detenido por las fuerzas de ocupación y tuve que sufrir el mismo día un consejo sumarísimo de urgencia el cual estaba presidido por un Sr. Comandante en el que estaban presente las viudas y familiares de las víctimas durante la dominación roja, lo que dio lugar a un serio interrogatorio por parte del señor comandante y me preguntó si era yo político, a lo que contesté que no, luego me dijo que por quien iba a votar, y yo le dije que lo mismo votaba por las derechas que por las izquierdas, [...] entonces preguntó a las viudas y familiares de las víctimas si tenían algo que decir contra mi persona, contestando los allí reunidos que no tenían nada que decir y el señor comandante me dijo que podía marcharme tranquilo a casa que nada me sucedería por no haber hecho nada contra nadie.⁶³

El mal anomenat "judici" va durar uns quatre dies, entre el 14 i el 17 de febrer. Després d'aquest judici, Fèlix Figueras i 19 persones més van ser traslladades a les cotxeres de l'Hotel Gori, considerades responsables dels assassinats i dels fets revolucionaris de rereguarda i, per tant, condemnades a mort. Seran afusellades al cementeri d'Abrera.

El judici de les vídues serà conegut amb aquest nom per la presència de moltes dones que els hi havien matat el marit durant la guerra. Les vídues van assistir al judici de dol i amb una mantellina que els cobria la cara per tal de no ser identificades, encara que per la veu es podia saber qui eren.

No s'ha trobat, però, cap document sobre el judici. Ni a l'arxiu del Tribunal Militar Territorial Tercero, amb seu a Barcelona, ni al Archivo General Militar de Guadalajara consten antecedents o referències sobre Fèlix Figueras Aragay. Això vol dir que legalment mai va estar jutjat per cap tribunal militar.⁶⁴

El judici va ser presidit pel capità Mariano Pérez, cap de les forces d'ocupació i màxima autoritat en aquelles moments, però en el seu expedient militar no consta la celebració d'aquest judici ni l'afusellament d'aquelles persones.

El desembre de 1942 es celebrà a Olesa el "Juicio Procedimiento Sumarísimo Ordinario titulado Causa General de Olesa" contra 22 processats on van ser condemnades a mort 12 persones. Totes elles van ser formalment acusades de ser responsables directament o indirectament dels assassinats de la rereguarda. El nom de les persones assassinades però, no apareix en aquest Judici.

---

⁶³ DUEÑAS ITURBE, Oriol. (2007). Op. cit., pàg.332.

⁶⁴ FIGUERAS, Guillem. (2015). Op cit., pàg. 59.

D'aquesta manera tots aquells personatges que exigien venjança se sortiren amb la seva, encara que sabien que molts dels que anaven a matar no eren responsables de les morts violentes durant la guerra. Però tant els feia la culpabilitat o la innocència dels acusats; només volien que algú pagués de manera immediata pels crims dels incontrolats, i si no podien esperar que se'n detinguessin els veritables responsables, era millor que els màxims representants de l'antic govern municipal fossin afusellats per calmar el seu odi. Uns altres, tot i no haver tingut cap familiar entre les víctimes, també pressionaren les autoritats militars, per velles rancúnies o motius personals simplement perquè condemnessin a mort les figures representatives del règim republicà que segons ells havia portat la desgràcia al país⁶⁵.

Per tot això, com diu O. Dueñas, podem dir que mai es va fer un judici, sinó un acte de venjança. Aquest procediment de "judici" seria un cas únic a tot Catalunya. Com diu O. Dueñas, sobre les persones assassinades el febrer de 1939:

[...] cap no en fou considerat un dels elements principals del comitè que s'encarregà de portar a terme els assassinats a la rereguarda, fet que reafirma que aquestes primeres víctimes pagaren amb la vida els actes indiscriminats que havien comès uns altres, com a compensació a les famílies dels morts per no poder-ne detenir els veritables responsables.⁶⁶

Les acusacions, com era habitual en el sistema judicial franquista, no estan fonamentades correctament i es basen en testimonis no contrastats, en afirmacions genèriques, en judicis de valor dels acusats i en la presumpció de culpabilitat. Però tampoc en la documentació d'aquest judici se citen com a responsables les persones executades el febrer 1939.

En l'informe del "Servicio de Información Local de FET y de las JONS" s'acusa a Fèlix Figueras de lliurar a la FAI les llistes dels membres d'Acción ciutadana i de ser responsable i instigadors dels assassinats⁶⁷ comesos a la vila. Aquest document no està signat per l'alcalde, Almirall, i no va ser inclòs a la Causa General.

[...] y ejerciendo el cargo de alcalde facilitando a los elementos de la FAI las listas de los que pertenecían a Acción Ciudadana, instigándoles que no pararan hasta que estuvieran todos liquidados, pertenecía al Comité Secreto de Izquierda Republicana de esta localidad, siendo responsable directo de todos los asesinatos que en número de 43 se cometieron en esta localidad.⁶⁸

---

⁶⁵ DUEÑAS, Oriol. (2007). Op. cit., pag. 334-335.

⁶⁶ DUEÑAS ITURBE, Oriol. (2007). Ibidem., pàg. 343.

⁶⁷ No foren 43 sinó 36, el nombre de persones assassinades. FIGUERAS, Guillem. (2015).Op. cit., pàg. 73.

⁶⁸ Informe de FET, sobre Fèlix Figueras Aragay. AHMO. Correspondència 1941.

El que va signar l'alcalde va ser un altre informe, enviat a la causa general, on no es fa cap acusació [...] *esta alcaldia ignora si el informado participó, o no, directa o indirectamente en los mencionados hechos*⁶⁹.

Tots dos documents porten data de 31 de maig de 1941, data en que es van realitzar informes sobre diferents membres dels ajuntament republicans.

Per altra banda, hi ha testimonis que expliquen com diferents membres del consistori i d'ERC van ajudar, tant com van poder, a salvar persones perseguides pel Comitè Revolucionari i les patrulles de control.⁷⁰ I ⁷¹

També hi ha el testimoni de Montserrat Romagosa i Massana⁷², neboda del capellà assassinat el dia 24 de juliol de 1936, on declara la innocència de Fèlix Figueras.

A més, diferents testimonis orals expliquen les males relacions que hi va haver entre els membres del Comitè Revolucionari (integrat per membres de CNT-FAI) i els membres dels partits ERC i PSUC,⁷³ de seguida que van començar els assassinats. Segons testimonis orals: "no es podien ni veure".

L'afusellament i mort de Fèlix Figueras

El dia 19 de febrer de 1939, cap a les 8 del matí, els familiars dels presoners es dirigien a les cotxeres, on havien d'estar tancats els presos després d'acabat el "judici" al Círcol, per portar-los l'esmorzar. En arribar-hi van conèixer el que havia succeït.

Teresa Figueras Camats portava l'esmorzar per al seu pare, Fèlix Figueras, quan li van fer saber que ja no calia. Es va traslladar, a peu, fins al cementiri d'Abrera, on va arribar-hi entorn de dos quarts de deu. Allà només va trobar els dos túmuls que testificaven un enterrament recent.

Les 20 persones condemnades en el Judici de les vídues foren afusellades al cementiri d'Abrera el 19 de febrer de 1939. Com explica Guillem Figueras⁷⁴, primer, les autoritats franquistes van ordenar conduir de matinada un grup format per 8 detinguts que va ser afusellat per membres de FET y de las JONS. Hores després, sortí un segon grup, de 12 persones cap al cementiri d'Abrera

---

⁶⁹Correspondència municipal, 31 de maig de 1941. AHMO.

⁷⁰ DUEÑAS ITURBE, Oriol. (2007). Op. cit., pàg. 119 i següents.

⁷¹ En el web del Memorial Democràtic, podem llegir declaracions de familiars de membres de la CNT afusellats que també declaren que van ser inculpats injustament pel fet de ser anarquistes.

⁷² Aquesta senyora es va posar en contacte amb Oriol Dueñas, a través de l'editorial PAM, quan va aparèixer el llibre " *La violència d'uns i altres. La repressió de la guerra i la postguerra 1936-1945. El cas d'Olesa de Montserrat*", i va voler deixar voluntàriament el seu testimoni sobre els fets ocorreguts.

⁷³ Testimoni oral de: Teresa Figueras, Carles Roca, Julio García, Frederic Jané, Joan Figueras. Extret de FIGUERAS, Guillem. (2015). Op. cit., pàg. 75.

⁷⁴ FIGUERAS BARTÉS, Guillem. (2015). Op. cit., pàg. 59

on foren afusellades per soldats franquistes, entre elles dues dones. Els fets van ser els següents:

El dia 18 de febrer, al vespre, falangistes d'Olesa van anar a Abrera, al cafè, a buscar persones que cavessin dues fosses al cementiri d'Abrera per als afusellaments del dia després. L'endemà al matí, després dels afusellaments, els falangistes van tornar a Abrera a cercar més homes i els van obligar a enterrar aquelles persones i a buscar els qui havien quedat morts en els camps dels voltants per "agafar aquells morts i tirar-los dins a la fossa".⁷⁵

A la taula següent hi ha els noms de les persones, separades en dos grups, que van ser traslladades a Abrera per a ser afusellades⁷⁶.

PERSONES TRASLLADADES A ABRERA EL FEBRER DEL 1939 PER A SER AFUSELLADES. EDAT I AFILIACIÓ POLÍTICA.

	Nom	Edat	Afiliació política	Càrrec
	PRIMER GRUP			
1	José CAMPOS PERIS		CNT	
2	Juan CAMPOS PERÍS		CNT	Sindicalista
3	Mateo HINOJOSA IZQUIERDO		CNT	
4	José MARTÍNEZ LÓPEZ	26	CNT	Sindicalista
5	Juan A. MARTÍNEZ MORENO		CNT	Sindicalista
6	Juan PÉREZ GARVICHE		CNT	
7	Juan GARRIDO ABAD	45	CNT	
8	Juan HEREDIA MARTÍNEZ	44	CNT	
	SEGON GRUP			
9	Martí LAHOSA QUERALT		CNT	Regidor
10	Ramon BADIA BLASI	36	CNT	
11	Josep BAYONA VIDAL	39	ERC	Regidor
12	Fèlix FIGUERAS ARAGAY	44	ERC	Alcalde
13	Josep FONT CUGAT	26	ERC	
14	Ginés GONZÁLEZ GALLARDO		CNT	
15	Joan JANÉ CASAJOANA	47	ERC	Tinent alcalde
16	José MARTÍ PONS		ERC	
17	Tomás MATAS CAMPAÑÁ	53	Unió Rabassaires	
18	Jaime PICAS VILA	36	ERC	
19	Joana PIÑERO FERNÁNDEZ		CNT	
20	Lluïsa XIFRÉ MORROS		ERC	

Sabem que quatre presos aconseguiren escapar (Juan Garrido Abad, Juan A. Martínez Moreno, Juan Pérez Garviche i Ginés González Gallardo). José Martínez

⁷⁵ ROCA, Roger (dir.). (2007). *Abrera, de la II República a la Postguerra*. (DVD). Abrera: Grup Brea.

⁷⁶ Font: FIGUERAS, Guillem. (2015). *Op cit.*, pàg. 66.

López fugí amb el seu pare, Juan Antonio Martínez Moreno, però en estar malferit es quedà en una barraca de vinya on morí, mentre que el seu pare sobrevisqué i s'exilià a França. Juan Pérez Garviche, s'amagà durant un temps al Bages, però serà trobat i afusellat. En Ginés González Gallardo, company de Juana Piñero, va ser protegit per ella en el moment de la descàrrega de trets i resultà malferit. Va arribar fins al seu domicili, a Olesa, on va morir poc després. Va ser enterrat a l'eixida de casa seva i, passat un temps, traslladaren les restes a una vinya de la família. Juan Garrido Abad escapà malferit, buscà ajut a Abrera a casa de dos companys de la CNT, que el portaren a casa seva, a Olesa. Denunciat per algú, tornà a ser arrestat i afusellat al cementiri d'Olesa el dia 20 de febrer juntament amb altres persones.

Fosses del cementiri d'Abrera. Novembre de 1940.
Font: Arxiu familiar Figueras-Bartés.

Tenim un document de primera mà, que és el relat de Manuel Prado Chao, soldat del 21è Batalló de Zaragoza, publicat a *La Humanitat*.

Olesa de Montserrat

EL PRIMER FRANQUISTA QUE DEMANA PERDÓ

Jose Lluç, col·laborador de LA HUMANITAT, ha aconseguit d'han sentir guite, Manuel Prado, emolit en las illes franquistas i que, amb aquesta, entrà a Catalunya l'any 29. Manuel Prado forma part d'un moviment d'execució de notables a Olesa de Montserrat. Heus ací el seu testimoni:

"Cumpli los veinte años estando ya muy cerca de Barcelona. Avanzábamos a marchas for-

ta desde Jarragana. De tal manera que, a veces, ya cobada la noche, oíamos sus resacaídas pero, si cabo de uno o dos trenes de descanso, recibíamos la orden de reanudar la marcha y el avance. Así lo hicimos recordando toda la cosa.

Los veinte años los cumplí al llegar a Castellón. Era el día 25 de enero de 1939.

Al día siguiente, 26, pasamos el río Llobregat. Hacia las cuatro de

la tarde, los soldados volvieron a salir por haberse acabado el día, reanudamos la orden de reanudar la marcha para avanzar y entrar en Barcelona.

Sólo recuerdo de entonces que llegamos a la Plaza de Cataluña y, de ahí, por las Ramblas, descendimos hacia el Hotel Claret donde nos empizaron en los ojos. No sucedió nada anormal.

Al día siguiente nos llevaron a Badalona. A uno se nos abió en centros que habían sido sindicatos y a otros en chozas que estaban en la playa, muchos de los cuales disponían de literas. A mí me tocó una de esas últimas. Iguéramos si separáramos aliento, la clo Germá.

"Radio Nacional" transmitió lo mismo que oísteis y por él se enteraron que nos llevarían a los pueblos de la provincia para colocar en ellos aldeanos afines al "Movimiento".

Ese mismo comentario meció ser el más sentido.

El barbero de Olesa de Montserrat me envió un telegrama cuando se pasó a España "votar".

Voté como antes siempre, por los de Giliham; pero, como los de Montserrat de Montserrat, Castellón del Vilar y Espinosa.

Por el pueblo del Llobregat fui más a Olesa, donde se nos abió en el Grupo Escolar.

En los pueblos anteriores a Olesa todo se había demorado en la novedad.

En Olesa, en embargo, a los primeros días de nuestra llegada, el barbero —quien se actualizó en ese— uno que tenía el pelo a sujeta comprendida entre los 16 y los 26 años.

El pobre barbero estaba tan

Plaza de Santa Ana (La Barceloneta, 1938). Manuel Prado, a la izquierda, y el autor de la foto (Jose Lluç) a la derecha. El autor de la foto es Jose Lluç, un colaborador de LA HUMANITAT en el primer franquismo. El autor de la foto es Jose Lluç, un colaborador de LA HUMANITAT en el primer franquismo. El autor de la foto es Jose Lluç, un colaborador de LA HUMANITAT en el primer franquismo.

continúa en la pág. 31

EL PRIMER FRANQUISTA QUE DEMANA PERDÓ

(es de la pàg. 1)

afectado por la tarea a que le obligaban que apenas comía; sus lágrimas rodaban mejillas abajo, por la cara, como si fuera el él castigado. Todas aquellas mujeres sufrían aquella humillación a causa de las denuncias en las que se las acusaba de ser "rojas".

La ejecución a los rebeldes que llevaban a estar se les da el título de sus tripas revoltosas.

Al cabo de tres días, una noche, cuando estábamos durmiendo plácidamente, el "imaginaria", acompañado de un sargento, nos despertó a quince de nosotros.

Extrañados por lo intempestivo de lo boca, preguntábamos si acaso se había dado orden de abandonar el pueblo. El sargento nos aclaró: "No, muchachos. Tenemos que conducir a doce presos a la cárcel Modelo de Barcelona".

Nos vestimos inmediatamente. Luego de pasar revista de armas, formados y en marcha nos condujeron a un lugar que se encontraba muy cerca del Caserío de Olesa, del que, en aquel entonces, decían que era la cárcel del pueblo.

Reunieron a los doce presos, los cuales también habían recibido la noticia de que se les iba a trasladar a la cárcel de Barcelona.

Era ya de madrugada y se veía todo muy bien. A mí me extrañó mucho que no estuviera a punto ningún coche para realizar el traslado de los presos hasta Barcelona. Creí que al resto de mis compañeros se les ocurrió lo mismo.

Nos pusimos en marcha y pasamos con los presos frente al

Grupo Escolar, hacia el puente que había sido volado. Me tranquilicé, librándome de mi anterior extrañeza porque advertí que por el puente destruido no podían pasar coches. Llegamos a la carretera, cerca de Esporreguera.

Pero tampoco en aquel punto aguantaba ningún camión, ni otro medio de transporte.

Ya nos escudamos todos los que íbamos. Tanto más al ver un camino vecinal, a la izquierda y a unos doscientos metros, unos títeres, nos convencieron de la trágica realidad.

Comenzamos a oír las protestas de los condenados y "el ruido de sus tripas", a diez cuenta de lo que les iba a ocurrir.

Costó trabajo conducirlos hasta la pared del cementerio. Por mi cuerpo y creo que lo mismo en la mayoría de mis compañeros —los cuales, por su juventud, eran de igual edad a la mía—, que llevaban más de quince meses de guerra y habían sobrevivido a una batalla tan ardua como fue la del Ebro.

Por fin llegamos.

De los doce presos hicieron dos grupos: uno compuesto por seis hombres y, el otro, por cuatro hombres y dos mujeres. La de más edad no era que sobrepasara los treinta años.

Después de la ejecución quedamos sentados los doce.

Nosotros emprendimos el regreso a nuestro alojamiento.

Tres horas más tarde mandaron a formar de nuevo; resultaba que faltaban tres de los fusilados en la tuga del cementerio.

Fusilados, por segunda vez, con los dos que le habían recogido de ruta.

Salió una Sección para hacer una descubierta. "Radio Marcato" volvió a funcionar.

Se cortó la voz de que dos de los fusilados habían sido hallados muertos cerca del cementerio. Habían llegado donde fueron encontrados arrastrándose hasta desangrarse por completo.

Pero faltaba uno.

Fue encontrado más tarde en una masía, en compañía de otros dos, que le habían dado cobijo y protección.

Ya eran tres más, o mejor dicho dos, pues los últimos también fueron fusilados en el mismo cementerio de Olesa.

Me tocó enterrarlos ayudado de mis compañeros.

Fue aquí, un caso que afectó profundamente mi vida. Les juro que cuando estaba unas tripas que se revuelven, vuelvo a ver a todos aquellos desventurados.

Uno de los tres últimos, antes de matarlo, me entregó un reloj para que lo diese a su familia. Me regaló. Le aconsejé lo entregase al cura.

Esa es un recuerdo muy amargo de mi permanencia en el Ti. Fin. de Zaragoza que, en aquellos días, le mandaba el capitán don Mariano Pérez, en su calidad de comandante, por hallarse éste de permiso.

No he olvidado, por lo mismo, el pueblo de Olesa de Montserrat y todo perdidos a las familias de todos aquellos infelices fusilados por su idea."

La Humanitat, Barcelona, 20 de gener de 1979 (pàg. 1 i 8)

Per facilitar la seva lectura, fem la transcripció del relat de Manuel Prado Chao:

Cumplí los veinte años estando ya muy cerca de Barcelona. Avanzábamos a marchas forzadas desde Tarragona. De tal manera que, a veces, ya echada la noche encima nos acostábamos pero, al cabo de una o dos horas de descanso, recibíamos la orden de reanudar la marcha y el avance. Así lo hicimos recorriendo toda la costa.

Los veinte años los cumplí al llegar a Castelldefels. Era el día 25 de enero de 1939.

Al día siguiente, 26 pasamos el río Llobregat. Hacía las cuatro de la tarde, hallándonos todavía mojados por haber vadeado el río, recibimos la orden de reemprender la marcha para avanzar y entrar en Barcelona.

Sólo recuerdo de entonces que llegamos a la Plaza Cataluña y, de ahí, por las ramblas, descendimos hasta el Barrio Chino donde nos emplazaron en los tejados. No sucedió nada anormal.

Al día siguiente nos llevaron a Badalona. A unos se nos alojó en centros que habían sido sindicatos y a otros en chabolas que estaban en la playa, muchas de las cuales disponían de literas. A mí me tocó una de estas últimas. Ignorábamos si seguiríamos adelante, hacía Gerona.

“Radio Macuto” funcionaba lo mismo que siempre y por él se comentaba que nos llevarían a los pueblos de la provincia para colocar en ellos alcaldes afectos al “Movimiento”.

Este último comentario resultó ser el más acertado.

Veinticuatro horas después partimos hacia Collbató; proseguimos hacia Monistrol de Montserrat, Castellbell del Vilar y Esparreguera.

Por el puente del Llobregat fuimos a Olesa, donde se nos alojó en el Grupo Escolar.

En los pueblos anteriores a Olesa todo se había desenvuelto sin novedad.

En Olesa, sin embargo, a los primeros días de nuestra llegada el barbero-ignoro si actualmente vive- tuvo que cortar el pelo a mujeres comprendidas entre los 16 y los 26 años.

El pobre barbero estaba tan afectado por la tarea a que le obligaban que apenas comía; sus lágrimas rodaban mejillas abajo, por la cara, como si fuera él el castigado. Todas aquellas mujeres sufrían aquella humillación a causa de las denuncias en las que se las acusaba de ser “rojas”.

Al cabo de tres días, una noche, cuando estábamos durmiendo plácidamente, el “imaginaria”, acompañado de un sargento, nos despertó a quince de nosotros. Extrañados por lo intempestivo de la hora, preguntábamos si acaso se había dado orden de abandonar el pueblo.

El sargento nos aclaró: “no, muchachos. Tenemos que conducir a doce presos a la cárcel Modelo de Barcelona”. Nos vestimos inmediatamente. Luego de pasar revista de armas, formados y en marcha nos condujeron a un lugar que se encontraba muy cerca del Casino de Olesa, del que, en aquel entonces, decían que era la cárcel del pueblo.

Reunieron a los doce presos, los cuales también habían recibido la noticia de que se les iba a trasladar a la cárcel de Barcelona. Era ya de madrugada y se veía todo muy bien.

A mí me extrañó mucho que no estuviera a punto ningún coche para realizar el traslado de los presos hasta Barcelona. Creo que al resto de mis compañeros se les ocurrió lo mismo. Nos pusimos en marcha y pasamos con los presos frente al Grupo Escolar, hacia el puente que había sido volado. Me tranquilicé, librándome de mi anterior extrañeza porque advertí que por el puente destruido no podían pasar coches. Llegamos a la carretera, cerca de Esparreguera.

Pero tampoco en aquel punto aguardaba ningún camión, ni otro medio de transporte. Ya nos escamamos todos los que íbamos. Tanto más al ver un camino vecinal, a la izquierda y a unos doscientos metros, unos cipreses, nos convencieron de la trágica realidad.

Comenzamos a oír las protestas de los conducidos y “el ruido de sus tripas”, al darse cuenta de lo que les iba a ocurrir. Costó trabajo conducirles hasta la pared del cementerio. Por mi cuerpo y creo que lo mismo en la mayoría de mis compañeros –los cuales, por su juventud, eran de igual edad a la mía–, que llevaban más de quince meses de guerra y habían sobrevivido a una batalla tan atroz como fue la del Ebro.

Por fin llegamos. De los doce presos hicieron dos grupos: uno compuesto por seis hombres y, el otro, por cuatro hombres y dos mujeres. La de más edad no creo que sobrepasara los treinta años.

Después de la ejecución quedaron tendidos los doce.

Nosotros emprendimos el regreso a nuestro acuartelamiento. Tres horas más tarde mandaron a formar de nuevo: resultaba que faltaban tres de los fusilados en la tapia del cementerio.

Salió una Sección para hacer una descubierta. "Radio Macuto" volvió a funcionar. Se corrió la voz de que dos de los fusilados habían sido hallados muertos cerca del cementerio. Habían llegado donde fueron encontrados arrastrándose hasta desangrarse por completo. Pero faltaba uno.

Fue capturado más tarde en una masía, en compañía de otros dos, que le habían dado cobijo y protección.

Ya eran tres más, o mejor dicho dos, pues los últimos también fueron fusilados en el mismo cementerio de Olesa. Me tocó enterrarlos ayudado de mis compañeros.

Fue aquel, un caso que afectó profundamente mi vida. Les juro que cuando escucho unas tripas que se revuelven, vuelvo a ver a todos aquellos desventurados,

Uno de los tres últimos, antes de matarlo, me entregaba un reloj para que lo diese a su familia. Me negué. Le aconsejé lo entregase al cura.

Este es un recuerdo muy amargo de mi permanencia en el 21. Bon. de Zaragoza que, en aquellos días, lo mandaba el capitán don Mariano Pérez, en ausencia del comandante, por hallarse éste de permiso.

No he olvidado, por lo mismo, el pueblo de Olesa de Montserrat y pido perdones a los familiares de todos aquellos infelices fusilados por su ideal.⁷⁷

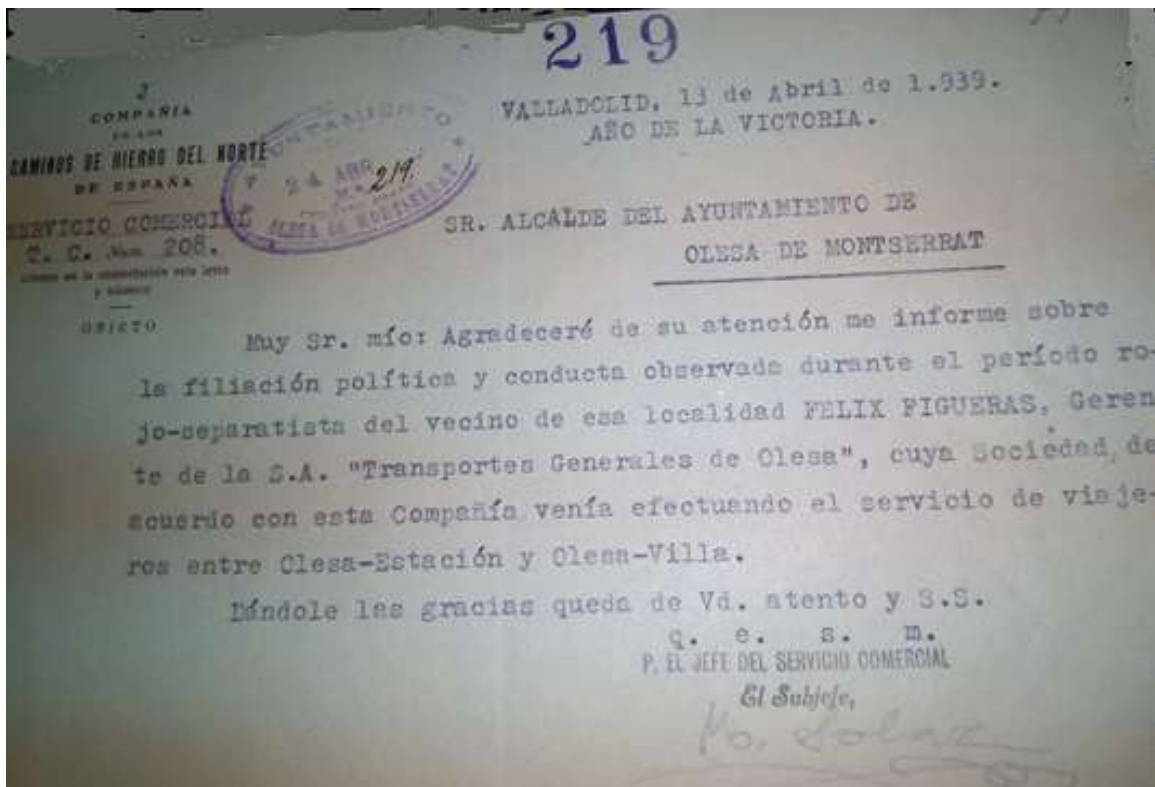
Segons el nostre testimoni, el franquisme a Olesa va crear una "història oficial" sobre el fets entorn del judici i execució d'aquestes vint persones. Aquesta història tenia dos punts. El primer era que l'execució havia estat conseqüència de l'intent de fuga dels presoners. El segon, que tots els executats eren responsables dels crims comesos a la rereguarda l'any 1936 i, per tant, culpables i mereixedors de la condemna a mort. La conseqüència lògica era que si no els haguessin mort a Abrera, abans o després, els haurien jutjat i condemnat a mort. El resultat, d'una manera o una altra, hagués estat el mateix.

Afegirem a aquest drama que, un cop mort, l'Ajuntament d'Olesa de Montserrat rep un document, el març de 1940, on la Jefatura Local de la Falange de la vila demana informació sobre les propietats de Fèlix Figueras i d'altres⁷⁸; també la Compañía de los Caminos de Hierro del Norte de Espanya demana la conducta i filiació política del nostre protagonista.

---

⁷⁷ Testimoni de Manuel Prado Chao. *La Humanitat*, 30 de gener de 1979.

⁷⁸Correspondència Municipal 1939-1940. AHMO.

Document de la Compañía de los Caminos de Hierro del Norte de Espanya adreçat a l'alcalde d'Olesa on es demana informació de Fèlix Figueras. Font: AHMO.

La família de Fèlix Figueras, com les d'altres dels executats, ha fet tot el possible per recuperar la seva memòria, així, cada any, des del novembre de 1940, el dia de difunts, es retrobaven al Cementiri d'Abrera la majoria dels familiars de les víctimes per recordar la seva memòria.

L'any 1992, es va plantejar la possible desaparició del Cementiri d'Abrera, perquè es volia fer un nou cementiri als afores del poble. El dia 28 de setembre de 1992, Teresa Figueras Camats i Frederic Jané Llongueras, fill de Joan Jané Casajoana, tinent d'alcalde durant la República i també assassinat a Abrera, van presentar una instància a l'Ajuntament d'Olesa, que deia:

Que informats que el dit Cementiri està oficialment clausurat i, per tant, cal traslladar les restes mortals allà enterrades; volem expressar la nostra voluntat de que aquest Ajuntament, en prova de reconeixement, assumeixi la responsabilitat de retornar les seves despulles, ...⁷⁹

Es va fer la proposta de traslladar al nou cementiri d'Olesa, les víctimes d'Abrera, i les d'Olesa, i fer un monument en el nou cementiri en homenatge a totes les víctimes de la Guerra Civil. El maig de 1994, es va inaugurar el monument d'homenatge. El 31 d'agost de 1994, els familiars de les víctimes

⁷⁹ Instància adreçada a l'Ajuntament d'Olesa. 28 de setembre de 1992. Arxiu familiar Figueras-Bartés.

d'Abrera van presentar una instància a l'Ajuntament per demanar el trasllat de les restes mortals a Olesa.⁸⁰

Els familiars de les víctimes d'Abrera estaven, doncs, majoritàriament d'acord en traslladar les restes mortals a Olesa, però entre els familiars de les víctimes d'Olesa es va formar un grup de familiars totalment oposats a aquesta proposta.

La perseverança de la família Figueras aconseguí que el 19 d'abril de 2008, s'inaugurés la plaça *Fèlix Figueras i Aragay*, situada davant l'Ajuntament d'Olesa amb la presència del President del Parlament de Catalunya, aleshores Sr. Ernest Benach⁸¹.

El nostre testimoni FÈLIX FIGUERAS I VALÉN

Nét de Fèlix Figueras i Aragay, va néixer a Olesa de Montserrat l'any 1961. Llicenciat en Geografia i Història, la seva tasca professional s'ha desenvolupat en diferents sectors i en els darrers anys, per motius familiars i professionals, ha estat vivint i treballant a Viena. És militant de Reagrupament català, partit polític nascut l'any 2007, que defensa la independència de Catalunya.

El seu interès i perseverança per conèixer els fets que afectaren la seva família el van portar a investigar i a documentar-se per tal d'entendre el drama de la mort de l'avi i la veritat entorn d'aquest fet.

Va ser a la Universitat quan començà la seva recerca sobre la vida i mort del seu avi. Allà es va afiliar a l'Associació d'Estudiants Progressistes de la Universitat Autònoma (AEP). Aquesta inquietud per la memòria familiar ja s'havia iniciat a l'Institut de Martorell on ens comenta que aleshores hi havia en aquest poble dos focus revolucionaris, un a la Parròquia i l'altre, a l'Institut, on hi havia molta gent polititzada i també més d'un professor que et despertava interès per aquestes temes.

A la universitat, fou delegat de curs i recorda quan es produí la famosa tancada d'estudiants de l'Autònoma, entre el 3 i el 18 de febrer de 1987, en la qual va participar.

Alguna vegada havia pensat dedicar-se a la política però la família no el va deixar. Relata que un dia va sortir a la televisió en una notícia sobre el món estudiantil i la seva mare en veure'l es va esglaiar.

---

⁸⁰ Instància adreçada a l'Ajuntament d'Olesa. 31 d'agost de 1994. Arxiu familiar Figueras-Bartés.

⁸¹ *Benach a la inauguració de la plaça Fèlix Figueras i Aragay*, dins de Olesa.com: <http://aolesa.com/html/public/portal?showContent=NOTICIES&content=16674> [data de l'última consulta: 23 de juliol de 2017]

Tot i que la figura de l'avi era present en la família – recorda que hi havia una foto de l'avi al menjador, en un lloc ben visible– a la seva mare li costava parlar-ne; per a ella era un tema tabú, massa carregat d'emocions i silenciada per la por. Li havia explicat, però, que havia estat alcalde durant la República, el primer alcalde democràtic d'Olesa, que havia fet moltes coses per al poble i que degut a la guerra l'havien mort, sense explicar res del seu afusellament. En Fèlix ens relatà que, quan la seva mare parlava de la filiació política del seu pare, sempre deia que havia estat d'esquerra, però d'esquerra moderada, fet que ell interpretà:

(...) com si això volgués significar que era d'esquerres però només una mica. En el fons suposo que ho feia per dues raons. Primer, perquè quedés clar que no havia tingut res a veure amb l'extremisme i la violència. I en segon lloc, per mostrar el tarannà del seu pare: un home sense cap sectarisme i partidari del diàleg i oposat a la violència⁸².

També recorda que la seva mare repetia sempre:

Pocs dies abans de l'entrada dels nacionals va venir un capità dels Mossos d'Esquadra, enviat des de Barcelona, per aconsellar-li que marxés a França. Però ell va respondre que no podia marxar i deixar la dona i els fills sols i, sobretot, perquè no havia fet res mal fet⁸³.

Sobre aquest fet en Fèlix ens comentà:

Suposo que es pensava que la seva actuació durant la repressió de la CNT-FAI ajudant a salvar persones i oposant-se a la violència era prou garantia que no el podien acusar de res. El problema va ser que no es tractava de fer "justícia" sinó que el franquisme i els franquistes volien venjança i imposar un règim de terror per mantenir-se anys i anys⁸⁴.

En la recerca que va realitzar Fèlix sobre el seu passat familiar va comptar també amb el testimoni de diferents persones del poble que recordaven la figura del seu avi. Tot plegat li va permetre "saber el que mai m'havien explicat".

En Fèlix no va conviure molt temps amb la seva àvia materna ja que es va morir quan ell era petit. La recorda, però, com una persona molt seriosa i distant, trista, que mai expressava cap sentiment, i pensa que això potser responia a la seva voluntat de "construir un mur al seu voltant per poder suportar el que havia passat.". També rememora que molt sovint usava l'expressió: "les penes amb pa són de més bon passar".

---

⁸² Extret de l'entrevista a FÈLIX FIGUERAS VALÉN, nét de Fèlix Figueras i Aragay. Data i lloc de l'entrevista: abril de 2009. Olesa de Montserrat. Títol Projecte: MEMORIAL DEMOCRÀTIC DEL BAIX LLOBREGAT. *DE LES EXPERIÈNCIES PERSONALS A L'ÈXIT COL·LECTIU*. Entrevistadores: Joana Llordella i Blanca Mampel.

⁸³ Ibidem.

⁸⁴ Ibidem

Al nostre testimoni li costa imaginar com la seva àvia podia "sortir al carrer i trobar-se cara a cara amb aquells o aquelles que sabia perfectament que havien fet tot el possible per assassinar el seu home, o fins i tot hi havien participat activament".

De fet, ens explica que molts dels familiars dels que van ser assassinats a Abrera al febrer de 1939, sobretot els fills, quan es van fer grans, van marxar d'Olesa. És el cas també dels seus dos tiets, germans de la seva mare.

Conèixer la història del seu avi li va permetre entendre alguna situació que havia viscut de jove. Per exemple, a l'escola, el Fèlix va tenir la sensació que alguns companys i companyes el marginaven:

Després vaig saber que eren els néts o nétes dels que havien patit la repressió republicana. La barrera entre els "rojos" i "no rojos" era un tel invisible però permanent. És per això que quan vaig acabar el primer curs del BUP (el batxillerat dels anys vuitanta), l'any 1976, vaig demanar i exigir als meus pares deixar l'escola d'Olesa i marxar a l'Institut de Martorell (aleshores no n'hi havia encara a Olesa), sobretot per fugir del sentiment d'asfíxia i rancúnia que vivia a Olesa. Per a mi, marxar va suposar un gran alliberament i una alenada d'aire fresc. A més, a Martorell vaig trobar un ambient totalment antifranquista que em va mostrar la profunda injustícia i maldat del franquisme.

I segueix dient-nos:

Per al sistema franquista i, sobretot, per a algunes persones que n'eren genuïnament representants i membres actius, la meua família, i jo mateix, per sempre més havíem de purgar els pecats de la República. Perquè el franquisme i la gent que el gestionava i se n'aprofitava van convertir la societat en un gran purgatori, en una barreja de presó i convent de clausura. En un poble petit com Olesa, on tothom es coneixia, no es podia escapar de la teranyina i l'ofec d'una societat marcada pel seu passat. Quan vaig fer-me gran vaig conèixer i reconèixer el meu entorn i aleshores vaig copsar i entendre aquesta barrera invisible que teníem entorn.

En Fèlix i la seva mare, al costat d'altres famílies de represaliats i represaliades, van portar la iniciativa de fer un monument en el nou cementiri d'Olesa en homenatge a totes les víctimes de la Guerra Civil que es va inaugurar el mes de maig de 1994.

El nostre testimoni d'alguna manera es trobava desenganyat per la forma com es va portar a terme la transició democràtica i per la manca de reconeixement dels represaliats per part dels partits d'esquerre. Creu que el reconeixement de les víctimes del franquisme és una qüestió que encara no està ben resolta, i no ho serà fins el dia que el franquisme i tot els judicis i accions siguin considerats il·legals, il·legítims i sense cap efecte. Per a ell, el cas més recent, i que cada any torna per fer-nos memòria, és l'assassinat del President Companys. Per a ell és inacceptable i contra tota honorabilitat democràtica que, 35 anys després de la recuperació de la democràcia a Espanya, ningú hagi declarat nul de ple

dret el judici contra ell. En el cas del seu avi, vint-i-vuit anys després de la recuperació dels ajuntaments democràtics, això tampoc s'ha fet⁸⁵.

---

⁸⁵ La perseverança de la família Figueras aconseguí que el 19 d'abril de 2008, s'inaugurés la plaça *Fèlix Figueres i Aragay*, situada davant l'Ajuntament d'Olesa.